



Kaksipäinen vasikka
ja muut oudot olennot

Selma Lähteenmäki

**TAIDE-
YLIOPISTO** ✕

TEKIJÄ	KOULUTUS-/ MAISTERIOHJELMA	
KIRJALLISEN OSION/ TUTKIELMAN NIMI	KIRJALLISEN TYÖN SIVUMÄÄRÄ (sis. liitteet)	
TAITEELLISEN/ TAITEELLIS-PEDAGOGISEN TYÖN NIMI		
Taiteellinen osio on Teatterikorkeakoulun tuotantoa.	Taiteellinen osio ei ole Teatterikorkeakoulun tuotantoa (tekijänoikeuksista on sovittu).	
TIIVISTELMÄTEKSTI		
ASIASANAT		

Sisällys

Johdanto	1
[numerokirjat 33 & 514]	4
Vasikasta ja valosta	5
[numerokirjat 512 & 519]	17
[numerokirjat 520 & 521]	18
Merenneitopreparaatti	20
[numerokirjat 37-53]	54
[numerokirjat 72-232]	63
[numerokirjat 509 & 510]	67
Räjätyskuvia	56
[numerokirjat 601-603]	83
Kiitokset	86
Lähdeluettelo	87
Kuvaliite	89

Johdanto

Harva asia on minusta yhtä tymeää kuin kirjoittamisesta kirjoittaminen. Olen laatinut elämäni aikana liian monta laiskan reflektiivistä oppimispäiväkirjaa, joiden löysä rekisteri hönki henkeään sisäisen lukijani korviin; oppimispäiväkirjan aave. Niinpä kammosin opinnäytetekstin tekemistä, sillä pelkäsin aaveen puhaltavan masentavan sielunsa myös siihen.

Luulen, että vastenmielisyyteni kirjoittamisesta kirjoittamista kohtaan juontaa juurensa siihen huomioon, etten kovin helposti pysty erottamaan mitään muusta elämästä tai kokemuksesta erillistä kirjoittamiselämää tai kirjoittamiskokemusta – ainakaan sellaista, joka olisi millään tapaa erityisen kiinnostava. Niinpä tuollaisen minulle vieraan metatason luominen oppimispäiväkirjoja varten on aina tuntunut hirvittävän teennäiseltä. Vasta, kun ymmärsin tämän ja päätin kirjoittaa toisin, alkoi opinnäytteen tuottaminen tuntua mielekkäältä: myös opinnäytteessä voi kirjoittaa elämästä ja kokemuksesta, ja samalla, väkisinkin, tulen kirjoittaneeksi kirjoittamisesta.

Tässä suhteessa opinnäytekirjoittamisen prosessi heijastaa myös sen teemaa: uudelleennäkemistä, toisinkokemista. Seuraavissa esseissä uudelleennäkemisen tapahtumat ovat jollain tapaa elämäämullistavia, eikä opinnäytteen kohdalla tapahtunut vaikutus tietenkään ollut ulottuvuudeltaan aivan yhtä merkittävä – mutta prosessinmullistava se kyllä oli. Karkotin oppimispäiväkirjan aaveen, hus, hus, ja valitsin opinnäytteeni tyylilajiksi autoteoreettisen, lyyrisen esseen. Lajityyppi mahdollistaa autobiografisen, teoreettisen ja poeettisesti kokeellisemman aineksen joustavan sekoittumisen keskenään, kunkin tekstikokonaisuuden tarpeiden mukaisesti.

Kirjoittamisen maisteriohjelmassa olen työstänyt taiteellisena projektinani runokokoelmaa, joka kulkee työnimellä *numerokirjat*. Tämä opinnäyte sisältää joitakin näytteitä siitä. Sekä esseet että runokokoelma tarkastelevat omilla keinoillaan kahta keskeisteemaa: sitä, miten ihminen pyrkii hallitsemaan ja järjestämään muita olentoja (erityisesti ei-inhimillisiä eläimiä) ympärillään, sekä sellaisia toisin- tai

uudelleennäkemisen tapahtumia, tilanteita ja kokemuksia, joissa todellisuus näyttäytyy äkillisesti vieraassa valossa, eikä ole näkijälle enää entisensä.

Esseet pyrkivät löyhästi toisiinsa niveltymen hahmottamaan vastauksia seuraaville kysymyksille: 1) miksi kirjoitan, kuten kirjoitan, 2) miten kirjoitan, kuten kirjoitan, ja 3) missä kirjoitan, kuten kirjoitan. Jokaisessa esseessä esittelen jonkin konkreettisen, materiaalisen keskushahmon, jonka ympärille teksti kiertyy. Nämä häiritsevät ja makaaberit hahmot johdattavat katseen tavallisen tuolle puolen – niistä muovautuu surrealistisia esineitä, hämmentäviä objekteja, jotka irtoavat ja irrottavat totutuista yhteyksistä ja mahdollistavat uusien kytkentöjen syntymisen, toisin näkemisen.

Materiaalisten keskushahmojen, katseenkääntäjien ja häiriönaiheuttajien vaikutusten kaikupohjina toimivat teoreettiset kojeet ja apparaatit. Loppumattoman syvästä ja rikkaasta teorioiden, teoreetikkojen, taiteilijoiden ja ajattelijoiden louhoksesta on valikoitunut joukko keskustelukumppaneita omien kokemusteni peilauskohteiksi, erilaisista syistä johtuen. Jotkut ajattelijat ja ajatukset ovat tarttuneet purkaksi kengänpohjaan enkä saa rapsuteltua niitä irti itsestäni; toisiin olen rakastunut; toisia on suositeltu minulle opintojeni aikana, sivistyneempien toimesta; joihinkin olen kompastunut sattumalta. Sekä vastaukset että keskustelukumppanit ovat syvästi aika- ja paikkariippuvaisia: on hyväksyttävä se, että toisessa ajassa tai jossain muussa mahdollisessa maailmassa vastaukset olisivat erilaisia, kommunikoisin eri ajatusten, eri ajattelijoiden, eri näkyjen kanssa. Nämä esseet ovat kuitenkin syntyneet tästä ajasta ja tästä paikasta, tämän risteyksen tarpeisiin. Minä en mitenkään voi olla vastuussa tästä kaikesta: niin ihastuttavan ja hirvittävän paljosta on kiiteltävä ja syyteltävä muita henkilöitä ja sattumaa.

Joten tässä sitä nyt ollaan: oppia näyttämässä, kirjoittamisesta kirjoittaneena, yltäkylläisyyden ympäröimänä, tuhon partaalla. Arkisessa kokemuksessa, jossa hyvät ja viisaat ihmiset tekevät hirvittäviä asioita, joka päivä. Seuraavista teksteistä saa toki poimia itselleen mitä haluaa, mutta kaikesti jotakin tällaista ne ainakin pyrkivät kommunikoimaan: mitä, missä ja miten kirjoittaa myöhäiskapitalismissa, sairaassa rauhassa, hyväosaisena hulluna, antroposeenissa. Täällä ympärillä sulkeutuu ja sisäisyyskiin avautuu kumma, kamala maailma – mutta onhan siinä sentään ihmeitä, onhan siinä runous.



[numerokirjat 33 & 514]

33

näyte I

valokuva: elävä kaksipäinen vasikka tivolin teltan edustalla, takana mahdollisesti mies, mahdollisesti sirkustaiteilija, teltan yllä on kyltti, siinä on teksti: kuolemanhalveksijat

514

Vasikka

Näissä tilanteissa vasikka sahataan palasiksi lehmään tai vedetään elävänä ulos, talutetaan tivoliin: Hakaniemen torilla ihmiset katsovat miten se yrittää syödä kahdella suullaan, kannatella otsiensa täydellisiä kupoleita: raskaat kuut, vapaat kappaleet oudoilla, suloisilla radoillaan. Karusellissa lapset istuvat luuselkään kuin leijonalle, menevät ympäri ympäri vasikanlaukkaa kunnes joku huomaa, tunnistaa

Vasikasta ja valosta

Kun kohtaan kaksipäisen vasikan ensimmäistä kertaa, valo vaihtaa suuntaa. Se taittuu vasikan lasisilmästä, ihanasta, sameasta kuupallosta, ja yhtäkkiä minua ympäröivät oudon valon aallot.

Sinä olet sinä, minä ajattelen, kun katson vasikkaa. Sinä olit sinä.

Olen tuolloin pieni, vähän vasikka vielä itsekin: otsatukka leikattu Fiskars-saksilla korvasta korvaan, raajat solmussa, etuhampaiden välissä suloinen kolo, jota kalloni luut työntävät hitaasti umpeen kuin uuden maanosan mannerlaattaa. Silmäni ovat tottuneet valoon ja sen ilmiöihin, kuten niiden kaikilla silmällisillä olennoilla täytyy.

Ennen vasikan kohtaamista olen vierailut Luonnontieteellisen museon kokoelmasaleissa mielelläni. Miksi en olisi: minähän rakastan eläimiä. Kaikkein suurin toiveeni on omistaa oikea eläin. Kesän ajan harjoittelen ahkerasti omistamista: suljen puutarhassa limaisia juhliaan viettäviä lehtokotiloita ämpäreihin, jotka peitän kostealla kelmulla. Isken kelmuun kynän terävällä kärjellä aukot, jotta kotilot voivat hengittää. Vien ämpärit leikkimökkiin ja syötän pienille, vieraille olioille veltoja kurkunsiivuja.

Jossain vaiheessa kotilot alkavat syödä toisiaan.

Kun vanhempani kyllästyvät jokakesäiseen, leikkimökkiin ilmestyvään mönjäkkeeseen, joka joskus on ollut ryhmä epäonnisia nilviäisiä, he suostuvat hankkimaan minulle eläinkaupasta kaniinin. Sen minä laitan häkkiin, ja rakastan, rakastan, rakastan kovasti, kovasti, kovasti. Öisin kani tarttuu hampaillaan häkkinsä kaltereihin ja ravistaa, ravistaa, ravistaa.

Myöhemmin, kun olen jo pikkuisen suurempi, kiipeän hajareisin valtavien saaliseläinten selkään ja opin lyömään niitä siten, että ne tottelevat minua.

Rakastan hevosia. Rakastan, ja lyön.

Rakastan niitä myös Luonnontieteellisessä museossa, vaikka siellä opastaulut ja tuimat näyttelyvahdit kieltävätkin koskettamasta säilöttyä karvaa. Kokoelmasalien luurankoja on joskus hieman vaikeaa katsella, sillä ne muistuttavat epämukavasti rakastamieni eläinten kuolevaisuudesta. Mutta kalpeat luut kantavat nikamillaan enää jotain kaukaista ydinmuotoa, jotakin niin etäistä ja symbolista olennon ideaa, että ne on helppo ohittaa nopeasti. Täytetyt eläimet ovat sen sijaan kuin arvokkaita pehmoleluja lasivitriineissään. Kukapa ei sellaisista pitäisi: kauniista ja sileistä eläinten mallisista esineistä, jotka näyttävät melkein eläviltä. Aulan elefantin muoviripset on työnnetty syvälle kylmän nahan sisuksiin. Norsun jaloissa helmikana levittää siipensä lopullisen antautumisen merkiksi. Seuraan dioraamojen olentoja ja niiden jähmeää anatomiaa viileiden lasiseinien takaa.

Mutta vasikan kohtaamisen jälkeen Luonnontieteellisen museon käytävillä kulkemisesta tulee sietämätöntä. Valo ei ole entisensä. Se taivuttaa vasikan lasisilmästä, ihanasta, sameasta kuupallosta, ja yhtäkkiä minua ympäröivät oudon valon aallot.

Sinä olet sinä, minä ajattelen, kun katson vasikkaa. Sinä olit sinä.

Aaltofysiikassa *diffraktioksi* kutsutaan ilmiötä, jossa aaltoliikkeen muoto muuttuu, kun sen kulkua häiritään. Tapahtuu siis häiriö, ilmaantuu haitta: jokin, mikä ennen noudatti vakaata järjestystä kohtaa esteen ja huojahtaa epäjärjestykseen, ainakin hetkellisesti; diffraktoituva valonsäde sukeltaa prismaan ja vaihtaa suuntaa, raon lävistävä aaltorintama leviää itseään vuoroin voimistavaksi ja vuoroin heikentäväksi interferenssiaallokiksi. Feministinen tieteen tutkija, emeritaprofessori Donna Haraway käyttää diffraktiota optisena metaforana¹. Harawaylle diffraktiossa on kyse toisin näkemisestä: kun valo taipuu vieraan objektin ympärillä ja kun sen linjakkaita aaltoja häiritään, näemme uusia värejä ja muotoja – näemme hienovaraisemmin, näemme paremmin.

Millainen haitta siis ilmaantuu Luonnontieteellisen museon parvelle silloin, kun olen vielä pieni? Mikä on se häiriö, joka tapahtuu? On selvää, että kaksipäisen vasikan kehoa voidaan pitää häiriönä useammassakin mielessä. Sen täytetty ruumis on täynnä ristiriitoja. Se on kaunis ja hirveä. Se on täydellinen ja epämuotoinen. Se on kuollut ja elävä. Se on ikivanha, aivan vauva vielä. Sen särkyneet kuusilmät ovat sokeat, ja se näkee kaiken.

¹ Haraway 1992, 300.

Joskus 1930-luvulla se saa, omaksi epäonnekseen, alkunsa vanhempiensa yhteen törmäävistä sukusoluista Hyvinkäällä, Suopellon kartanossa. Emälehmän kohdussa muodostuu pallomainen morula, ontto blastula, gastrula täynnä alkeellisia soluelimiä ja elämän potentiaa, ja lopulta kaksosalkio, jonka jakaantuminen syystä tai toisesta epäonnistuu.

Synnytyksen koittaessa kaksipäistä vasikkaa ei saada emästä ulos. Sekä emä että vasikka menehtyvät. Valkeankirjava vasikanruumis, jolla on kaksi täydellistä päätä, leikataan esiin emon sisuksista ja lähetetään täytettäväksi Helsinkiin, Luonnontieteelliseen museoon.

Emme tiedä, olisiko vasikasta ollut eläjäksi, vaikka emäparka olisi saanut sen työnnettyä hengissä maailmaan. Emme tiedä, olisiko vasikan virheellisyys johtanut siihen totaalisimpaan tulokseen, kaikkein vakavimpaan keholliseen häiriötilaan, joka on kyvyttömyys elää; yhteensopimattomuus elämän kanssa. Joka tapauksessa epämuodostuma on tulosta häiriöstä biologisella tasolla: emälehmän kosteissa, punaisissa onteloissa jotain on jäänyt kesken.

Kaksipäinen vasikka on virhe myös maitotilan toimintalogiikassa, jossa lehmän elimistön lisääntymistoiminnot on valjastettu ihmisen käyttöön. Vasikka on tuossa prosessissa ydinosaan, toiminnan absoluuttinen elinehto, mutta samanaikaisesti sitä ei ole olemassa. Se on kasvoton. Voisi melkein kuvitella, että lehmä on olentona luonnonoikku, joka ainutlaatuisena poikkeaa muita nisäkkäitä koskevasta lisääntymisehdosta: että lehmä on eläin, josta vain sattuu valumaan maitoa.

Harawayn diffraktion tuottaa optinen koje, feministisen teorian metaforinen apuväline, jonka tarkoitus on pysäyttää *samuuden* kulttuurinen toisintaminen². Jos aallot kulkevat aina tuttuja ratoja ja samaan suuntaan, on tuloksena vain järjestelmän replikaatio, sen heijasteet. Olen jo aika iso kun opin, miten kaikki lehmien kulttuurisessa toisintamisessa oikein tapahtuu: että kerran vuodessa ihminen survoo kätensä olkavartta myöten lehmän peräaukkoon, työntää sen kohdun oikeaan asentoon, ruiskauttaa sonnilta kerättyä siemennestettä ruiskusta lehmän vaginaan ja saattaa lehmän raskaaksi. Yhdeksän kuukauden kuluttua toimenpiteestä lehmät synnyttävät poikasensa ja alkavat herua valkeaa, rasvaista ravintonestettä ruokkiakseen vastasyntyneen, aivan kuten muutkin nisäkkäät. Kenties historian tuottamana kurioositeettina nisäkäslaji *homo sapiensin*

² Esimerkiksi antroposentrisen, heteronormatiivisen ja patriarkaalisien *saman*. Haraway 1992, 299.

täysikasvuiset edustajat ovat mieltyneet tämän nimenomaisen kanssanisäkkään, suuren ja lempeäntuoksuisen *bos tauruksen* eritteeseen, joten poikaset viedään emoiltaan pois ja maito imeskellään naaraiden rinnoista joko käsipelillä tai robotiikan avulla *homo sapiensin* käyttöön: sankoon, kanisteriin, tankkiin, tetraan, kitaan. Lehmävasikoista tulee aikanaan osasia tuon koneiston sykliin, sonnivasikat tapetaan ja syödään.

Tällainen on siis järjestelmä. Tällaista replikaatiota, tällaista heijastetta se tuottaa. Näin se toimii.

“Ihmiskunta on lehmien loinen samalla tavoin kuin lapamato on ihmisen loinen,” luen aika isona Milan Kunderan sanat teoksesta *Olemisen sietämätön keveys*³, “Ihmiskunta on imeytynyt lehmien utareisiin iilimadon tavoin. Ihminen on lehmän loinen, niin luultavasti määritteli ihmisen eläinopissa ei-ihminen.”

Sen lisäksi, että rakas kaksipäinen vasikkamme repii emänsä kappaleiksi puskiessaan itseään sen sisuksista päivänvaloon ja tulee näin poistaneeksi maitotilan syklistä yhden tuotantoyksikön, on se itse tuon syklin kannalta virheellinen, käyttökelvoton. Kaksipäisestä vasikasta ei ole täyttämään tehtävää, joka sille on tuotantotilan logiikassa osoitettu jo ennen sen syntymää.

Edellä mainitut häiriöt eivät kuitenkaan vielä saa aikaan diffraktiota, valon pirstaloitumista vasikan ympärillä kohtalokkain tavoin. Ne ovat hyväksyttäväksi määriteltyyn virhemarginaaliin osuvia tapauksia siinä surullisten tarinoiden sarjassa, jota järjestelmän logiikka jatkuvasti tuottaa, ja jota kutsutaan normaaliksi.

Samaksi. “Saman kuolettavat kuvat”, kirjoittaa Donna Haraway⁴.

Tällaisessa järjestelmässä on normaalia, että nautojen ruumiit tuhoutuvat kuten tuhoutuvat. Tässä järjestelmässä jokaisen teurastettavan naudan kuva on sama kuin edellisen: sen, jonka tehtävä on määritelty jo ennen syntymää, sellaisen, joka on syntynyt tuhottavaksi.

Mahdollisuus diffraktioon aukeaa vasta, kun vasikan ruumis täytetään ja asetetaan esille muiden täytettyjen olentojen keskuuteen Luonnontieteellisen museon näyttelyhalliin. Siellä sen erityislaatuinen keho taivuttaa valon tavalla, joka osoittaa meille esimerkiksi tämän: Luonnontieteellinen museo ei ensisijaisesti kerro siitä, mitä tavallisesti kutsumme

³ Kundera 1984.

⁴ Haraway 1992, 297.

luonnoksi. Monenmoiset eläimet on täytetty ja asetettu esille näennäisessä tutkimus- ja opetustarkoituksessa, mutta enemmän kuin mistään muusta, Luonnontieteellinen museo kertoo ihmisestä, joka hallitsee ja haltuunottaa muiden olentojen kehoja ja asemoi itsensä perustavanlaatuisesti niistä erilleen, kategoriseksi toiseksi.

Teoksessaan *Primate Visions: Gender, Race, and Nature in the World of Modern Science*⁵ Donna Haraway kuvaa, miten länsimaisen taksidermian pioneeri Carl Akeley rakentaa afrikkalaisten eläinten kokoelmaa 1920-luvun Yhdysvalloissa. Tuolloinen American Museum of Natural Historyn johtaja puhuu Akeleystä “Afrikan elämäkerturina”⁶: Akeleyn tarkoituksena oli jäljentää New Yorkiin pala mahdollisimman totuudellista Afrikkaa, kuvata sen ihmeellinen luonto korkeimmassa täydellisyydessään. Harawayn mukaan Akeley ei kuitenkaan onnistu tehtävässään. Miten hän olisi voinutkaan? Afrikan luonnon sijaan Akeleyn dioraamat kuvaavat pikemminkin inhimillisen sorron historiaa: “... [Akeley] loi Nairobiin asti kurrottavat keinot kokea rotu-, sukupuoli- ja luokkahistoria New Yorkissa”⁷ Haraway huomioi.

Ihmisen museoon tuottamat dioraamat eivät ole ideologiasta vapaita, objektiivisia kurkistusaukkoja viidakkoon⁸. Harawayn mukaan ne ovat pikemminkin *merkityskoneita*⁹, jotka heijastavat järjestelmässä vallalla olevia valtasuhteita ja dominanssijärkkeitä. “Koneet ovat vallan karttoja”, Haraway kirjoittaa, “pysähtyneitä hetkiä sosiaalisista suhteista, jotka puolestaan uhkaavat hallita eläviä.”¹⁰

Tietenkin jo asetelma, jossa valkoinen yhdysvaltalaismies voi kuvitella toimivansa “Afrikan elämäkerturina” on läpeensä kolonialistinen. Ammuskellessaan elefanteja, gorilloja ja, kuten tarina kertoo, kuristaessaan panttereita kuoliaaksi paljain käsin¹¹, Akeley ilmentää hypermaskuliinisen individualismin ihannetta, Suurta Valkoista Metsästäjää. Kun Akeley kulkee Afrikan viidakoissa ja savanneilla ja “kerää” (eli ampuu, nylkee, paloittelee ja varastoi) eläimiä kokoelmiinsa, hän valitsee “näytteet” ideologisten linssien lävitse: ne ovat eugeniikan, rotupuhtauden ja perfektionismin ihanteiden värittämät. Tyypiesimerkki lajista on täysikasvuinen, suurikokoinen ja viriili uros. Eläinryhmät asetellaan vitriineihin

⁵ Haraway 1989.

⁶ Haraway 1989, 78.

⁷ Haraway 1989, 78.

⁸ Haraway 1989, 86.

⁹ Alkuperäisessä *meaning-machines*. Haraway 1989,145.

¹⁰ Haraway 1989, 145.

¹¹ Haraway 1989, 126.

ydinperhenormin mukaisesti: asetelmien keskiössä on voimakas uros, ympärillään naaras tai pari sekä poikasten jähmettynyt ryhmä. Vanhoja, heikkoja, sairaita tai muuten ihanteesta poikkeavia yksilöitä ei dioraamoissa juuri näy.¹²

Modernin taksidermian isäksi tituleerattu Akeley kuoli veriripuliin eräällä näytteidenkeruumatkallaan Kivun viidakossa vuonna 1926, mutta samat kaiut kuiskivat edelleen Helsingin Luonnontieteellisessä museossa, joka oman markkinointilauseensa mukaan toimii "Luonnon muistina".

Kaikkein näkyvin valtasuhde dioraamoissa on tietenkin eläimen ja ihmisen välinen. Tämä asetelma ei museoissa ole vain symbolinen, vaan näkyvissä niin ilmeisin tavoin, niin implisiittisesti, että sitä voi olla vaikeaa tunnistaa. Vitriinin sisällä on eläimen täytetty ruumis perin juurin haltuunotettuna, niin täydellisesti esineellistettynä, että eläimestä itsestään tulee näkymätön tavalla, joka vaikuttaa luonnolliselta, orgaaniselta. Täydellisyys viittaa tässä sekä symboliseen että materiaaliseen tasoon: eläimen keho on ihmisen kiinnostuksen, uteliaisuuden ja hyödyntämisvoimien kohde, mutta sen lisäksi siitä on aivan konkreettisesti tehty esine.

Täytetty ihminen dioraamassa on ajatuksena groteski, sillä ihminen on nykyisen järjestelmämme piirissä määritelmällisesti olento, jota ei tule omistaa ja esineellistää. Kun tätä kuitenkin tapahtuu, pyritään toinen ja toisenlainen ihminen voimakkaasti epäinhimillistämään¹³, tekemään ei-ihmiseksi tai vähemmän-ihmiseksi, jotta sorto voidaan oikeuttaa. Vaikka ihmiskunnalla on synkkä historia (ja nykyisyys!) suhteessa muiden ihmiskehojen esineellistämiseen, hyödyntämiseen ja hallintaan, on eläin järjestelmässämme niin ilmiselvästi *ei-ihminen*, että merkitys on sisäänrakennettu määritelmään. Päätelmä on kehämäinen: eläin on olento, josta voi tehdä esineen, koska olento ei ole ihminen, vaan eläin.

Sekä eläinten että ihmisten alistaminen dominoivien ihmisryhmien toimesta nojaa siis dikotomiaan, joka on järjestelmälle elintärkeä: siinä tuotetaan, vartioidaan ja ylläpidetään tarkkaa ja keinotekoista, kategorista rajaa ihmisen ja eläimen välillä. Muun

¹² Haraway 1989, 112–123.

¹³ Aihetta tutkii esimerkiksi Laura Gustafssonin ja Terike Haapojan yhteistyöteos *Epäihmisyys museo*. "Joukkotuhonnan tekoja yhdistää oppi, jonka mukaan uhrit eivät ole ihmisiä, vaan rottia, torakoita, villieläimiä, tuholaisia, mikrobeja, joiden uhka on niin suuri, että heidät täytyy tuhota. Retoriikka luo väkivallan puitteet: murhaaminen alkaa kun sanat ovat tehneet tehtävänsä." Gustafsson & Haapojä, 2016.

muassa tämän dikotomian tuottamia heijasteita järjestelmämme lineaarisesti kulkeva valo sarjatuottaa: tämän saman kuolettavia kuvia.

Luonnontieteellisen museon vitriinien lasit värisevät tuon rajanvedon tuottamassa jännitteessä. Kun konservattorit rakentavat dioraamojaan, he pyrkivät luomaan illuusion, jossa ihmiset on häivytetty niistä tyystin. Eläimet täytetään mahdollisimman aidon näköisiksi: olennon muotoon ommellut saumat tikataan piiloon, luodinreiät kursitaan umpeen, liimatahtrat pyyhitään pois, lasisilmien neulat työnnetään syvälle niitä varten veistettyihin kuoppiin. Syntyy kummallinen pysähtynyt muka-luonto, ryhmä materiaalisia ja samalla käsitteellisiä olento-ideoita erilaisiin asentoihin jähmettyneinä. Ihmisyksilön materiaalisista osasista ei sovi tehdä abstraktiota, mutta poistamalla itsensä dioraamoista ihminen tulee kuitenkin huomaamattaan asettaneeksi itsensä niiden keskiöön.

Luonnontieteellisen museon vitriinin ulkopuolella on elävä ihminen, joka katsoo eläimen ruumista. Siellä olen pieni minä, joka painan nenäni viileään lasiin ja yritän kuroa etäisyyttä itseni ja toisen välillä helpommin ymmärrettäväksi, hallittavaan muotoon. Nähdäkseni täytetyn eläimen minun on kuitenkin tarkasteltava sitä oman heijastukseni lävitse. Vieressäni vanhempi osoittaa lapselle hyökkäyasentoon täytettyä ruskeakarhua, ja sanoo: "Kato, tossa on karhu!" Lapsi vastaa, ensin: "Vauuu" ja sitten: "Äiti, mua pelottaa" ja äiti sanoo: "Ei se karhu oo oikee", ja sitten he lähtevät pois, katsomaan jonkin pienemmän eläimen ruumista, eikä heidän tarvitse ollenkaan ajatella: jotta eläin voidaan täyttää mahdollisimman elävän näköiseksi, pitää se ensin tappaa ja hajottaa palasiksi ja koota uudelleen, ja ruumiita on museossa rivikaupalla, hyllykaupalla, käytäväkaupalla, eikä vain näyttelytiloissa vaan myös maan alla, maanalaisissa käytävissä ja halleissa, nyljettyinä, kuorittuina, upotettuina, seivästettyinä, neulattuina, säilöttyinä, numeroituina, ripustettuina, kuivattuina, arkistoituina, laatikoituina, ja laatikoiden ja käytävien ja hallien läpi kulkevat satunnaiset vierailijat ja analyttiset tutkijat jotka katsovat eläimiä, joista on tullut esineitä.

Luonnontieteellisen museon ydinkauhu on tämä: dioraamojen ja näytevarastojen eläimet pelkistetään edustajiksi, tyypeiksi, esittämään jotakin yleistä oman lajinsa ideaa. Täytetyn karhun edessä ihmiset siis kysyvät: *mikä* on karhu, eivät: *kuka* on karhu; *hän tässä, juuri tämä karhu*.

Eläimiä, jotka eivät ole henkilöitä, on ripustettu kattoon ja seinille kuin karvaisia ja höyhenpeitteisiä joulupalloja. Siimassa roikkuva saukko heiluu hermostuneesti

ilmastointilaitteen puhalluksessa. Karhupaviaani ojentaa ikuisesti vieraille kuivaa satsumaa.

Mutta kaksipäisen vasikan edessä ihminen tuntee olonsa hankalaksi. Kenties siksi se on nykyään piilotettu parvelle, jonne kaikki vieraat eivät enää jaksaa kiivetä.

Kaksipäiseen vasikkaan ei nimittäin voi suhtautua ideana, abstraktiona. Se ei edusta omaa lajiaan. Se on kuriositeetti. Se on abnormaali. Epämuoto. Erityislaatusessa muodossaan se edustaa ainoastaan sitä henkilöä, joka se kerran oli, tai olisi voinut olla. Se kieltäytyy muista määritelmistä, kaikesta yleisyydestä. Ja siksi valo taittuu siitä eri tavalla kuin muista.

Kaksipäisen vasikan edessä, interferenssiaallon vaikutuksen johdosta, me katsojat väkisinkin kysymme: *kuka sinä olet?* Me kauhistumme vastausta ja haluamme paeta takaisin ideaeläinten keskuuteen, niiden helpottavaan illuusioon, tutun valon maailmaan, joissa dioraamassa leikkivä pentu on vain pennun idea, ei täytetty kuori, jossa kerran eli pentu *itse*; jossa ruskeakarhu hyökkäysasennossa on minkä tahansa karhun kuva, käsitteellinen ja anonyymi.

Muistelmissaan Carl Akeley kertoo gorillasta, jonka oli juuri ampunut: “kun se makasi puun juurella, vaadittiin kaikki tieteellinen into jotta ei olisi tuntenut itseään murhaajaksi”, Akeley kirjoittaa, “se oli upea olento, jolla oli ystävällisen jättiläisen kasvot __”¹⁴

Hetkellisesti siis myös Akeley näkee, mitä on tapahtunut: hän ei ole kerännyt näytettä, vaan tappanut henkilön. Jotain eriskummallista kimaltaa kuolleen gorillan kasvoilla. Häiriö on alkamaisillaan, mutta Akeley torjuu sen: hänen kuolettavaa samuutta replikoiva vastakojeensa, hänen *tieteellinen intonsa*, on voimakkaampi kuin gorillasta kimpoava valo.

Ja niin Akeley muokkaa gorillasta esineen. Replikaation. Heijasteen.

Pieni minä ei ole aseistautunut kuten Carl Akeley. Enhän minä koskaan ampuisi ketään – minä rakastan eläimiä. Ja silti: syön niiden ruumiista paloitetuja osasia ja niiden kehojen tuottamia eritteitä, suljen niitä hähkeihin ja lyön. Ja rakastan.

En minä kai ole erityisen paha ihminen. En sen pahempi kuin muutkaan. Minulla on aivan tavallinen perhe, jolla on leikkimökki ja lemmikkikani ja Fiskars-saksilla leikatut

¹⁴ Haraway 1989, 94.

otsatukat, maitohampaita ja amalgaamipaikkoja, ja paljon rakkautta jaettavaksi. Järjestelmässä rakastaminen ei nimittäin välttämättä tarkoita väkivallasta luopumista. Ne saattavat tapahtua, ja tapahtuvat, ristiriidattomasti, samanaikaisesti.

Ehkei Carl Akeleykaan ollut erityisen paha ihminen.

Ehkä hänkin, tavallaan, rakasti eläimiä, joita ampui.

Me, minä, vanhempani, Carl Akeley ja melkein kaikki muut, toimimme järjestelmän mukaisesti.

Nykyään olen jo aika iso. Kolo etuhampaiden välissä on painunut kiinni, otsatukka kasvanut yli, kallo kuroutunut kiinteämpään muotoon. Ja silmäni: ne ovat pikku hiljaa tottuneet uudenlaiseen valoon.

Nykyään yritän elää lyömättä ja syömättä muita henkilöitä. Ajattelen, että muiden vahingoittamista on syytä välttää. Se on melko radikaalia, mutta syyttäkää vasikkaa: niin pitkälle häiriön aallokossa olen jo uinut. Sellaisia järjestelmän kannalta huolestuttavia muutoksia outo valo on saanut aikaan.

Aika iso minä elää K:n kanssa. K kutsuu itseään pikkurikolliseksi, sillä niin järjestelmä hänet näkee, sellaisena se hänet heijastaa. K on nimittäin ihminen, joka toisinaan käy öisin tuotantolaitoksissa, joissa kasvatetaan eläimiä ihmisten ruuaksi. K menee salaa sisään laitoksiin, ottaa valokuvia eläimistä ja laittaa kuvat internetiin, jotta muutkin ihmiset näkisivät eläimet, joista tulee tuotteita.

Joskus minä autan häntä. Joskus pidän taskulamppua kädessäni, jotta hän näkee, mitä tekee.

Kerran K on kuvaamassa ryhmää sonnivasikoita, yksipäisiä, tavallisia ja terveitä. Ne asuvat lihakasvattamon hallissa; siellä vasikoiden on tarkoitus kasvaa kunnes niistä tulee tarpeeksi suuria tapettaviksi. Vasikat ovat kotoisin maitotiloilta. Nyt ne ovat lihan kasvatusalustoja.

Vasikoiden korvissa on muovimerkit, joista osaan on kirjoitettu mustalla tussilla nimi: Lauri. Limppu. Lumo. Life.

K on kuvannut niin monia eläimiä ja käynyt niin monissa tuotantolaitoksissa, että välillä hän väsyy ajattelemaan eläimiä henkilöinä, vaikka tuollaisen ajattelun tuottaminen on hänen työnsä tarkoitus. Hän saattaa kohdata yhdessä tuotantotilan hallissa 20 000

nuorta lintua, joiden elämä olisi viikon päästä peruuttamattomasti ja väkivaltaisesti ohi. Seuraavana päivänä hän ei jaksanut pesästänsä taloyhtiön pihanurmelle pudonnutta, nälän kalvamaa tiaisenpoikaa.

Joskus aika iso minä moittii häntä siitä.

Mutta voidakseen tehdä sitä mitä tekee, myös hänen on nähtävä eläimet hetkellisesti samoin, kuin järjestelmä ne näkee. Toisinnäkeminen sellaiselta lähietäisyydeltä olisi liian tuskallista. K:llakin on tunteensa.

Koetan ymmärtää.

En tiedä onko lopulta kyse kameran salamavalosta vai jostain muusta, mutta tuon erään kerran, tuossa hetkessä, jossa K on vasikoiden keskellä, jokaisen vasikan ruumiista tulee diffraktion lähde; äkkiä jokaiset kasvot taittavat valon uuteen, häiritsevään suuntaan. Äkkiä jokaisen vasikan keho on sekä riemukas että surullinen häiriön tila. Riemukas, sillä jokaisella vasikalla on henkilöys, joka K:n on nyt pakko nähdä, jokaisella keholla ja mielellä on oma, ainutkertainen tapansa olla olemassa, jokaisen vasikanmuotoisessa olennessa sykkii täydellinen elämän jano ja potentiaali, jokainen vasikka muodostui kerran emälehmän kohdussa pallomaisesta morulasta, ontosta blastulasta, gastrulasta täynnä alkeellisia soluelimiä, ja lopulta alkiosta, lopulta sikiöstä, jokainen syntyi ja nousi jaloilleen ja näki maailman.

Ja samalla jokainen vasikka on hirveä, surullinen häiriö, virhe, koska pian kaikki tuo elämä tuhottaisiin tavalla, joka saa toivomaan, ettei elämää olisi koskaan syntynytkään.

K:lle tulee tarve kuvata jokaisen vasikan kasvot. Hän ajattelee: "Kukaan ei ole koskaan pitänyt näitä eläimiä niin tärkeinä, että haluaisi ottaa niistä valokuvan." Hän katsoo vasikkaa ja ajattelee: "Sinut tullaan muistamaan."

Kuvaamalla vasikat ja lataamalla niiden kuvat internetiin K koettaa tuottaa digitaalisen diffraktion, monistaa valon, joka taittuu vasikoiden kasvoilta. Tällä tavalla hän yrittää näyttää jokaisessa vasikassa henkilön, jonka minuutta ei noin vain voi sivuuttaa, joka sanoo, samalla kirkkaudella kuin kaksipäinen vasikka Luonnontieteellisen museon parvella: *Minä olen minä.*

Näin outo valo leviää. Jokin toinen ihminen näkee kenties kuvan, näkee toisin, ja ajattelee: *Sinä olet sinä.*

Joku näkee, että vasikan korvassa roikkuu lappu, jossa lukee mustalla tussilla raapustettu nimi: Life. Vieressä on viivakoodi. Tuo joku ajattelee vaarallisen ajatuksen.

Valon säde taipuu ja muuntuu, luminanssi kasvaa, se yltää yhä pidemmän matkan päähän; interferenssiaallot lyövät uuteen rantaan. Vasikat, kaikkine päineen, syntyvät ja tuhoutuvat, syntyvät ja tuhoutuvat, syntyvät ja tuhoutuvat, syntyvät ja --

Näin on tapahtunut. Näin minulle on käynyt. Kaiken keskellä aika iso minä koettaa suunnata taskulampun valokeilan suoraan eläinten kasvoihin.



[numerokirjat 512 & 519]

512

Määritelmä

Taksidermia on toimintaa, jossa kuollutta eläintä käytetään eläimen ulkonäön ylläpitämiseen ja tekemään eläimestä jotain. Eläimen sisällä oleva punainen vatsa ja suurin osa luista poistetaan. Pohjalle laitetaan nahka ja muita esineitä tukemaan, luomaan luonnetta: miten, miten iho kysyy, kun sille vastaa? Mikä eläin olisi parempi kuin tämä? Osat vain poistetaan ja korvataan lasiijyvillä. Lasi poistetaan ja korvataan silmillä. Silmät ovat öljyiset ja lasimaiset, runoilijan ja katsojan silmät.

519

Kissa

Kuuden vuoden ja kymmenen miljoonan dollarin jälkeen ohjelma ei tuottanut tulosta. Ihmiset kehittivät tehokkaita äänilaitteita, reseptoreita ja anturin, joka mahtui kissan sisään. Mutta kissat eivät tehneet osuuttaan. He vaelsivat eri suuntiin, ajoivat perhosia takaa, piiloutuivat, nukkuivat ja nuolaisivat itseään. Kun heille annettiin käsky, he tuijottivat ohjaajiaan ja yksinkertaisesti: kävelivät näkymättömiin, nuolaisivat ongelman. Kaiken sen jälkeen ohjelma päätettiin lopettaa, "laitteet otettiin kissasta ulos; kissa ommeltiin uudelleen kokoon ja kissa eli sen jälkeen pitkän ja onnellisen elämän onnellisen elämän loppuun asti"

[numerokirjat 520 & 521]

520

Erään yrityksen tuottamat välineet

Yrityksemme tuottamiin välineisiin kuuluvat pääasiassa: Sianpesukone, vaakasuora sian verenvuotokuljetin, ravistussilityskone, siankarvankaavakone, nautojen koronalaatikko, karjan- ja lampaankuorintakone, automaattinen siankorjauskone jne. Itse asiassa kukin kone on pieni viiva, joka suorittaa tiukasti sen käsittelytoiminnon: liotus- ja silityskone, depilointikone, ripustuspuhdistuskone, spiraalien esijähdytyskone ja muut täydelliset laitteet

521

Parhaimmat eläinten käsittelijät

Parhaimmat eläinten käsittelijät tekevät työnsä rauhallisesti, hiljaisuuden vallitessa.



Merenneitopreparaatti

lat. *praeparatum* = valmiste

1.

Ensinnäkin: runous tulee elämäni erään varhaisen ikäkauden aikana.

Se alkaa tästä, se on vanhempieni kasvoliikkeitä, raajojen nytkähdyksiä, sydämenlyöntejä, oman toukkamaisen vartaloni vitaaleja signaaleja. Minulle luetaan. Luen itse. Seuraavaksi: kirjoitan. Lukemisen ja kirjoittamisen välille tuntuu syntyvän yhä välttämättömämpi seuraussuhde: luen, siis kirjoitan. Kirjoitan, siis luen. Ekvivalenssi, syllogismi, tautologia.

Aika pian minä päätän alkaa taiteilijaksi. Jotain voi tietenkin päätellä jo siitä, että kohdussa minulla on napanuora kaulan ympärillä, ja synnyn silti, sinisenä ja levällään. Sitä voi pitää elämäni ensimmäisenä hyvänä suorituksena. Kätilöt juovat kakkukahvit, sillä niin he tekevät aina, kun lapsen napanuora on yli metrin pituinen.

Perheessäni kiertävän mytologian mukaan avaan melkein heti silmäni ja katson vakavana maailmaa. Muodostan pitkiä, filosofisia lauseita ennen muita samanikäisiä lapsia ja ennen monia aikuisiakin. Maalaan pienen alastoman kehoni kauttaaltaan sormiväreillä ja olen luonut mestariteoksen. Pidän ensimmäisen yksityisnäyttelyni kuusivuotiaana, vieraina käyvät isoäidit ja isoisät ja naapurin hyväntuoksuiset tytöt, jotka kantavat mukanaan leopardigekkoa muovikantisessa matkaterraariossa. Saan kerran koskettaa liskon ohutta ihoa pikkurillilläni.

En muista, mikä on se eittämättä mullistava hetki, jona alan ymmärtää esimerkiksi metaforaa – ehkä se käy vähittäisesti – mutta siinä vaiheessa kun kirjoitan ensimmäisen oman, metaforaa hyödyntävän runoni, on minun täytynyt hankkia jo jonkinlaista kokemusta siitä. Minulla ei tietenkään vielä ole käytettävissäni kirjallisuustieteellisiä termejä tai teoreettisia apparatteja, joiden avulla voisin analysoida tai nimetä tekstien elementtejä, omiani tai muiden. Niinpä läsnä on ensisijassa tunne, jonka runouden lukeminen ja tuottaminen tuolloin synnyttää: sen, miten tiettyjä sanoja ja niiden yhdistelmiä tuntuu ympäröivän jokin liki maaginen säteily tai kalvo, jota on mahdollista vahvistaa tai himmentää uusilla sanoilla ja sanayhdistelmillä, ja se, millaista eteeristä mielihyvää niiden

sanojen tarkasteleminen aiheuttaa. Ja miten päihdyttävä onkaan on se syvä tyydytys ja vallan tunne, kun, aivan yhtäkkiä, pystyykin itse tuottamaan sellaisia; kuin imeskelisi makeaa karamellia tai pitelisi käsissään jotakin kaunista, kiihdyttävää esinettä.

Lapsuuden läpi kuuntelen kuinka isoäitini lukee ääneen ja onnellisena eläytyen Pablo Nerudaa, aina samaa Oodia kissalle, aina samassa, hulmuilevassa kaftaanissaan, tai sellaisena minä ainakin hänet muistan:

*Minä en tunne kissaa.
Minulle on tuttua monenmoinen, elämä
ja sen arkipelaagi
meri ja kaupungin laskemattomuus,
kasvitiede,
naiset ja niiden kummat salat,
matematiikan kertotaulut ja miinukset,
maan vulkaaniset suppilot,
palokuntalaisten palkitsematon hyvyys,
pappien sinertävä atavismi,
mutta kissasta minä en saa selvää.
Minun järkeni liukastuu sen
välinpitämättömyyteen,
sen silmissä on kultaiset numerot.¹⁵*

En tuolloin vielä tiedä, mitä vaikkapa atavismi tarkoittaa, mutta jollakin tapaa koen silti tietäväni tarpeeksi, *tietäväni runon*. Ehkei kyse ole niinkään tiedosta, sillä kuulkaa: maan vulkaaniset suppilot. *Maan vulkaaniset suppilot!* Silloin olen varma, että olen tekemisissä jonkin vitaalin ja ihmeellisen, jonkin hyvin tärkeän kanssa.

Miten uskaltaisinakaan jäädä siitä osattomaksi – aivan kuin olemassaoloni olisi enää mahdollista ilman sitä. Niinpä kirjoitan neljätoista pientä tarinaa, jotka kaikki jäävät kesken. Kirjoitan kaksikymmentä vimmaista runoa ja julkaisen esikoiskokoelmani kolmen kappaleen omakustanteena. Annan ne rakkaimmilleni joululahjaksi, jotta hekin pääsisivät osalliseksi aarteistani.

Sellaisessa lapsuudessa on naurettavaa, salaperäistä onnea.

¹⁵ Neruda 1972, 125. Suom. Pentti Saaritsa.

Ulospäin näyttää varmasti siltä, että onnistun nuoruudessa kuten pitääkin. Yritän kovasti olla kiltti, tuhma ja lahjakas, sellainen nuori ja notkea mytologinen olento, sellainen kuten pitääkin. Mutta tietenkin siinä käy niin, että lopulta minä tulen hulluksi. Yhdessä tiedon kanssa sairaus alkaa kasvaa minussa kuin sieni.

Tiedonsairaus.

Monet tietoni, kuten osaltaan hulluuskin, ovat pitkälti muodollisen koulutuksen syytä ja ansiota – kaikkien niiden koulujen, joita olen käynyt. Ne ovat kronologisessa järjestyksessä seuraavat: Koskelan ala-aste, Tuomarinkylän ratsastuskoulu, Käpylän peruskoulu, Helsingin Kuvataidelukio, Mäkelänrinteen aikuislukio, Helsingin yliopiston kemian laitos, Helsingin yliopiston valtiotieteellinen tiedekunta, Jyväskylän avoin yliopisto, Kriittinen korkeakoulu, Taideyliopisto. Tämä tarkoittaa noin kahtakymmentäkolmea vuotta jonkin oppilaitoksen ja niiden sisältämien olentojen vaikutuspiirissä.

Joten mitä minulle ja meille kouluissa oikein tapahtuu? Tämän verran sanon: heti ensimmäisellä luokalla saan selville, että minussa on jotakin vialla. Esimerkiksi: hassu napa. Se käy näin: syvällä eräässä toukokuussa kuulemme, että iltapäiväkerhon takaisessa metsässä on rikkinäinen televisio. Joku on heittänyt masiinan kalliota vasten, lasi on särkynyt ja hopeiset virtapiirit loistavat esillä kuin suolet. Iltapäiväkerhon lasten keskuudessa helmeilee kiihottava väkivallan tuntu. Emme koskaan ole nähneet miltä television sisässä näyttää, joten pojat käyvät katsomassa sitä ensin, he palaavat koulun pihaan viltteinä ja hikisinä ja ilman paitaa, ja purkavat tunteitaan hakkaamalla kepeillä liukumäen reunaa, ja sitten lähdemme Laura A., Minna P. ja minä. On hirvittävän kuuma, ja matkalla takaisin riisumme paitamme, sillä olemme aika pieniä ja saamme vielä tehdä niin. Jotakin on tosiaan hassusti ja vialla. Ymmärrys tapahtuu aivan yllättäen ja se tulee ulos syvältä ihon alta, hurjana ja pitelemättömänä. Huomaan sen vasta, kun on liian myöhäistä, kun luokkatoverini jo ympäröivät minua ja luen heidän kasvoiltaan, miten peruuttamatonta kaikki on.

Jotenkin siitä on selvittävä. Koetan paikata tilanteen olemalla mahdollisimman lahjakas. Kouluissa oppiminen ei kuitenkaan ole helppoa: oppikirjojen teksti on raskasta ja vaarallista, mahdottomilla odotuksilla ladattua, siinä piilee läpitunkemattomuuden uhka. Miten syöttää tekstiin koodattu paljas data neuronien biologisiin virtapiireihin, kuinka kääntää informaatio tiedoksi? En keksi muuta keinoa, joten opettelen ulkoa kaiken.

Tietämisen metodistani jalostuu systemaattinen mutta työläs: se vaatii useamman lukukerran ja pikkutarkkoja muistiinpanoja, joista laadin muistiinpanoja, miellekarttoja, joista laadin miellekarttoja, neonvärisiä tarralappuja ja yliviivaustussit, joihin minulle muodostuu jonkinasteinen fetisistinen suhde. Pienet jumalpatsaani, hohtavat taikakaluni. Pakottavat raippani! Ratsastuskoulussa on helpompaa: eläimen saa sentään tottelemaan väkivalloin. Hevosia minä opin lyömään vaivatta ja nopeasti.

Niin siinä käy: pian jokaisesta tekstistä tulee suorite. Opin katsomaan niitä samalla tavalla ahdistuneena kuin anatomian kaavakuvaa elimistöstä tai kehonosista, jotka minun tulee nimetä viereen piirretyille tyhjille viivoille, suomeksi ja latinaksi. Paitsi että runon ruumiinosia ei ole merkitty valmiiksi edes viitteellisin viivoin, eivätkä ne asetu peräkkäin samanlaisia funktionaalis-biologisia lainalaisuuksia noudattaen kuin lihallisissa ruumiissa. Ne toistuvat usein mielivaltaisissa järjestyksissä, toisiinsa sulautuen tai käpertyen, toisinaan niin epämuotoisina, että niistä on vaikeaa saada yksiselitteisesti selvää, mikä puolestaan kasvattaa väärin vastaamisen (*väärin lukemisen?*) todennäköisyyttä. Missä olisi ollut sijaa sille, että sinipunaista, salaperäistä, hurjaa elintä osoittavalle viivalle olisi voinut kirjoittaa "Tämä tuo mieleeni erään hajun lapsuudestani" (*Esim. isoäidin!*)

tai "Tämä tuntuu minulla tuossa, ihan nahan alla" (*Vulkaaninen suppilo!*)

tai "En osaa sanoa tästä mitään, mutta pidän siitä kovasti." (*Ei lisättävää!*)

Niinpä minä toisinaan luovun kirjoittamisesta kokonaan. Ne ovat pitkiä ja levottomia aikoja, joita leimaa kokemus identiteetin hapertumisesta, jostain elämän perustavanlaatuisesta köyhtymisestä; olen itsestäni sivussa, surkea olmi rantalietteessä, hieman erillään omasta lammestaan. En luovu runosta mielelläni – teen sen pakon edessä, minkä sille mahtaa: jo peruskouluikäisenä väsyn tietämään ja ratkomaan. Jotkut kenties tykkäävät vapaa-ajallaan tai rentoutuakseen selvittää Rubikin kuutioita tai sellaisia joululahjaksi saatavia sietämättömiä pulmapelejä, joissa kaksi toisiinsa kietoutunutta metallinkappaletta täytyy saada irtoamaan toisistaan, mutta minä en ole yksi heistä.

Kun olen kolmetoista, koulun biologiantunnille tuodaan merenneito.

Sen ruumis kannetaan luokkaan jäähtyneenä, muoviin käärittynä. Opettaja raottaa käärettä, ja näemme yhden auki jääneen harmaan silmän, haistamme aallot, suomunlemun.

Kun opettaja kertoo, mitä meidän tulisi seuraavaksi tehdä, kaksi tyttöä juoksee heti ulos luokasta, sillä neidon sisuksista saattaisi löytyä esimerkiksi jokin ällö klöntti, vaikka epäilemättä heidän omissa sisuksissaan näyttää aivan samanlaiselta. Saamme saksit käsiimme ja pojat alkavat heti möyhentää neitoa muusiksi, he iskevät saksien terän yhä uudelleen sen vatsan lävitse ja nauravat, höyryävät, nauravat kuin itkisivät.

Tässä vaiheessa olen jo elänyt sen verran pitkään, että tiedän, ettei siinä ole mitään ihmeellistä. Kaikki on hyvin. Kaikki on aivan tavallisesti ja hyvin, mutta yhtä kaikki tapahtuu näin: äkkiä en tiedä, miksi he tekevät niin, vaikka tietenkin, *tietenkin* he tekevät. Kaikkialla leijailee kiihkeä hohka, eritteiden ja neidonruumiin kirpeät tuoksut luokassa; he tekevät minkä tekevät, se on tavallinen tapahtuma joka tapahtuu, joka jatkaa hallitsematonta tapahtumistaan.

Edessäni pöydällä, kaukana kuin tynnyrin pohjassa, on punakahvaiset askartelusakset, ja kopiopaperille printattu

TYÖOHJE

Toiminnallisessa preparointiaktiviteetissa kiinnostus luontoa ja sen ilmiöitä kohtaan syvenee. Kiinnitä neito nuppineuloilla raajoista selälleen alustaan. Leikkaa leukaluu poikki ja tämän jälkeen väännä alaleuka auki. Etsi silmät, korvat, viiksikarvat ja peräaukko.

Yritä ymmärtää neidon sukupuoli. Merenneidon käsittelyssä on muistettava, että alaruumista peittävät pyrstösuomut irtoavat pienimmästäkin kosketuksesta. Myös kuivat tuntosarvet katkeavat herkästi. Siksi suuria ja pieniä neitoja on syytä käsitellä samalla huolella.



Ja niin minäkin alan leikata.

Ongelma on tämä: tietenkin minä tiedän, että on olemassa atomipommeja. Tiedän, että on olemassa merenneitoja, antiloopeja, sammakoita ja jaguaareja. Tiedän, että on olemassa kissoja, joita keitetään elävältä. *Sen sijaan en tiedä, mitä raha oikeastaan on. Kun vanha hevonen kaatuu, en tiedä, miten sen saisi takaisin jaloilleen. En tiedä, mitä seuraavaksi tapahtuu* Tiedän, että on olemassa ihmisiä, jotka mielellään poseeraavat tapettujen kalojen kanssa. Tiedän että jossain on ioneita, happoja, eksoplaneetta, emissiosumu ja supernovan kaasujälkeiset Joutsenen tähdistössä. Tiedän, että kasvojen ihohuokosissa elää *demodex*-niminen punkki. *En tiedä, mitä sisälläni tapahtuu nyt enkä nyt enkä* Tiedän, että eräässä broilerihallissa mies kerää kuolleita lintuja kärryyn, pysähtyy hallin keskelle masturboimaan, siihen halliin on työnnetty 20 000 valkeaa lintua ja ne vellovat hänen jaloissaan, niiden nokat avautuvat, niiden iho sinertää, mies laukeaa, pyyhkii kätensä haalariinsa ja jatkaa työtään, ja kyllä minä tiedän, kumpi siinä enemmän häiritsee, mitäs itse sanoisit, ruumiit vai runkkaaminen *En tiedä, saattaisinko muuttua hirviöksi, tuosta noin vain.* Tiedän, että saattaisin tehdä jotakin kamalaa. *En tiedä pystyisinkö tekemään niin kamalia asioita.* Tiedän, miltä television sisässä näyttää. Tiedän, että jotain on vialla *En tiedä, miksi en vain* Tiedän, *voisinko koskaan* Tiedän, että en koskaan *En tiedä, etten koskaan voisi* Tiedän, miksi ihmiset tekevät tällaisia asioita. *Useinkaan en tiedä, miksi ihmiset toimivat, kuten toimivat. En tiedä, mikä minussa on vialla.* Tiedän jäämuumioista melkein kaiken.

Niin siinä käy: mitä enemmän tiedän, sitä sairaammaksi tulen. Mitä enemmän en tiedä, sitä hullummaksi muutun.

Tiedonsairaus! Kuten leikkelemään usuttava biologianopettaja, käskee sekin preparoimaan: avaamaan maailman sisälmyksiään myöten, perinpohjaista tutkimusta varten. Miten muuten olisi mahdollista saada selville, miten asiat todella ovat?

Ja lopulta myös runosta tulee preparaatti. Kouluissa tämä tutkimuksen tapa ahmaisee tilan kaikelta muulta. Subjektiiviset, affektiiviset, eettiset, anekdoottiset, hämmäiset, groteskit, kumoukselliset, ruumiilliset, vavisuttavat huomiot, kaikki, joissa kieli ja ihmisruumis ja aivojen hohtavimmat lokerot kommunikoivat suoraan keskenään väistyvät kaikennielevän ja kylmäkiskoisen analyyttisen käsittelyn tieltä. Miten helppoa minun kaltaiseni pelokkaan olennon on tulkita tuo normatiivisesti: meitä opetetaan näin, minä ajattelen, koska tämä on oikea tapa kirjoittaa, oikea tapa lukea, oikea tapa tietää. Ja minä luen, ja kirjoitan, ja luen; otan punakahvaiset sakset käteeni ja leikkaan sitä, mitä merenneidosta on kaikkien poikien jälkeen jäljellä ja tongin sen sisuskaluja, ja kahdentoista vuoden koulunkäynnin jälkeen pullahdan lukiosta ulos viiden laudaturin ylioppilastodistus kädessäni, kädet veressä, väsyneenä ja täynnä tietoja, perin juurin typeränä, sairaana ja tyhjänä kaikenlaisesta innosta.



2.

Toiseksikin:

eräänä päivänä istut sitten lukemassa. Havahdut kirjastasi, kosketat kasvojasi, jokin niissä on vierasta. Löydät kostean reiän. Laitat sormesi sisään: siellä, lämpimässä märässä kammiossaan kumma lihamöykky värisee, kiertyy itsensä ympäri, erittää liemiään – tietenkin sinä kauhistut sitä. Tartut siihen ja koetat vetää möykyn ulos, mutta se on toisesta päästään kiinni reiässäsi, mitään saranaa ei ole, ei mitään selvää rajaa, sinulla ei ole keinoja erottaa sitä itsestäsi. Hätäannyt, huudat möhkälettä pidellen:

HEI, HEI, MIKÄ MUN HUUHHA, MIKÄ MUN HUUHHA!!

Sotakuvauksissa toistuu kohtausta, jossa rintamalla pitkiä aikoja viettänyt uupunut sotilas palaa lomalle kotiinsa. Äkkiä häntä jälleen ympäröivät kaikki ne banaalit yhteiskuntaa ja elämäntapaa ylläpitävät toiminnot, jotka kerran muodostivat myös sotilaille sen, mitä kutsutaan tavalliseksi, normaaliksi, arjeksi. Sotilaan tulisi tietenkin olla helpottunut ja onnellinen päästyään hetkeksi linjojen taakse, pois alituisesta kuolemanvaarasta, tapaamaan rakkaitaan. Mutta hän katsoo heitä kuin vieraita eliöitä.¹⁶

Näissä kuvauksissa sota on poikkeustila, josta palataan takaisin normaaliin: kotiin, rauhaan, joka lopulta tulee, aina.

Mutta entä jos itse rauhaan, tavalliseen, on sisäänkirjoitettu jotakin niin käsittämättömän hirveää, sellaista pahaa, joka on liiallista, joka riittää. Mihin silloin palataan?

¹⁶ Tällainen kohtausta löytyy esimerkiksi Erich Maria Remarquen teoksesta *Länsirintamalta ei mitään uutta* (1929/2022): “Kun näen heidät huoneissaan, toimistoissaan ja puuhissaan, heidän elämänsä vetää minuakin vastustamattomasti puoleensa. Itsekin tahtoisin elää samalla tavalla ja unohtaa sodan. Mutta tuo tuollainen käy taas samassa vastenmieliseksi; se on liian ahdasta, miten se voisi täyttää elämän? Se pitäisi särkeä; miten kaikki voikaan olla näin, kun tälläkin hetkellä rintamalla sirpaleet surisevat kranaattikuoppien yllä ja valoraketit nousevat ilmaan, haavoittuneita raahataan telttakankaissa taistelukentältä ja toverini painautuvat ampumahautoihin! – Nämä täällä ovat ihmisiä, joita en täysin käsitä, ainoastaan kadehdin ja halveksin.”

kai sitä voisi kutsua erään sodan jälkeiseksi. Surrealismin liike kypsyi, André Bretonin sanojen mukaisesti, *verestä, typeryydestä ja liasta*¹⁷, jotka vuosien ajan tallaantuivat Sommen, Verdunin ja Ypresin mutaisille ei-kenenkäänmaille. Rationaalinen ihminen mahtavine tietoineen ja järkineen oli luonut taisteluhautojen hillittömän kuolemankoneiston. Niinpä surrealistit tahtoivat irtautua “logiikan herruudesta”¹⁸ ja vapauttaa ihmisestä sitä vastaan käyvät puolet: unet, alitajunnan pyörteet, ihmettelyn, hämmennyksen.

Ja niin he alkoivat automaattikirjoittaa. He asettivat vieretyksin toisistaan etäällä olevat realiteetit ja loivat ihmeellisiä runokuvia, oikosulkuja¹⁹. He päälyystivät ruokailuvälineet karvalla. He tarttuivat sattumiin, he leikkasivat ja liimasivat.

Surrealistiset metodit saattavat kenties vaikuttaa keveältä ilakoinnilta, mutta huomaatko: eikö pohjavire olekin silti aina traaginen? Tragedia, joka ei ilmene kesyllä tai sammuneella tavalla; melankolia olisi liian staattinen ja lamaantunut affekti kuvaamaan sitä; surrealismin elämänlähteenä kurluttaa epätoivo, *raivoisana epätoivona ilmenevä ihmisen kyky kyseenalaistaa ja kapinoida todellista vastaan*²⁰.

jostain tuollaisesta solmusta surrealismi on siis kotoisin: sieltä, missä kauheus ylittää käsityskyvyn ja ihminen voi joko luovuttaa tai tehdä vielä epätoivoisen loikan kohti – mitä? Selviytymistä? Rakastamista? *Vain epätoivo voi oikeuttaa uskon siihen valonpilkahdukseen, jonka surrealismi pyrkii erottamaan syvyyksistämme*²¹.

Eikö olekin sitten kummallista,

¹⁷ Kaitaro 2001, 14.

¹⁸ Breton 1924/1970, 25.

¹⁹ “Jollakin tavoin satunnaisesta kahden termin lähestymisestä on välähtänyt erityinen valo, *kuvan valo*, jolle me olemme äärimmäisen herkkiä. Kuvan arvo riippuu syntyneen kipinän kauneudesta; se on siis kahden johtimen jännite-eron funktio.” Breton 1924/1970, 68.

²⁰ Kaitaro 2001, 144; Kaitaro lainaa tässä Bretonia.

²¹ Kaitaro 2001, 144; Kaitaro lainaa tässä Bretonia.

että sinä, juuri sinä, paikannat epätoivosi samaan juureen? Johonkin vereen,
typeryyteen ja likaan, joka on sinun ajallesi ominaista

Sillä etkö olekin löytänyt itsesi siitä, ällistyneen sotilaan ja tapahtuman
vierestä seuraamasta, miten aivan tavalliset teot, tavalliset muodot ja
tavalliset ihmiset kääntyvät oudoiksi, hirvittäviksi, mahdottomiksi
käsittää, vai oletko se sinä itse, joka olet muuttunut

ja tietenkin

olet kysynyt itseltäsi, yhä uudelleen ja uudelleen, mitä kokemusta sinulla muka saattaisi olla
tuollaisesta todellisuudesta, miten edes kehtaat puhua siitä, sinä hyvinhoidetussa
suomalaisakvaariossasi rauhan ajassa kasvanut, herkkäihoinen ja kalpea olmi, mutta

muistatko, kun näit merenneidon ruumiin – siinä ei ollut mitään ihmeellistä, se oli aivan tavallinen merenneito, olit nähnyt sellaisen monta kertaa, olit lapsena pyydystänytkin yhden isoisän kanssa ja seurannut vierestä, kuinka isoisä hakkasi siltä pään irti ja kuinka yksinäinen pää haukkoi ilmaa lämpimillä rantakivillä, ja illalla olit perheinesi maistanut sen vaaleaa lihaa

Ja muistatko, kun vuosia myöhemmin biologian tunnilla näit luokkatoverisi kumartuneina ruumiin ylle, siinäkään ei ollut mitään ihmeellistä, ja pian sinusta tuli yksi heistä

ja kun sitten katsoit ensimmäisen *Taru Sormusten Herrasta* -elokuvan ja kohtauksen, jossa lempeä hobitti Bilbo koettaa varastaa sormusta Frodolta ja muuttuu äkillisesti, sekunnin ajaksi, taikasormusta itselleen rohmutessaan ja sen voiman vaikutuksesta irvistäväksi, kurottavaksi hirviöksi – et pelästynyt kohtausta vain siksi, että muutos oli yllättävä vaan etenkin siksi, että näky oli niin tuttu; olit kohdannut sen monesti ennenkin: biologianluokassa, sukujuhlissa noutopöydän ääressä, raippaa heiluttavassa ratsastuksenopettajassa, televisiossa kansanedustajien kasvoilla, koulun liikuntatunnilla, kirjamesseilla, kylpyhuoneesi peilissä – tilanteissa, joissa ihminen tavoittelee jotakin tyystin yletöntä materiaa tai valtaa, sellaista, joka ei hänelle kuulu, mutta jonka hän luulee haluavansa tai tarvitsevänsä,

kuten esimerkiksi tieto,
(tässä vaiheessa olet jo hirvittävässä kahnauksissa tiedon kanssa,

etkä sinä tietenkään ole eri mieltä
eihän tämä edes ole mikään mielipidekysymys
et epäile tiedon todenperäisyyttä sinänsä
eikä tässä ole kysymys taiasta tai hengen asiasta. Et tunne vetoa
uskontoihin, rajatietoihin, pseudotieteisiin tai salaliittoteorioihin,
kenties kaikki olisi helpompaa, jos tuntisit, mutta sinähän pidät
selkeistä ja johdonmukaisista argumenteista ja hyvin perustelluista
tosiasioista, tarvitset niitä, ne jos mitkä ovat kauniita ja rauhoittavia,
monet ominaispiirteesi kääntyvät niitä kohti kuin valoon, ei ihme että
kerran sorruit luonnontieteisiin:

tuhlasit lämpimiä alkusyksyn aamupäiviä rikiltä tuoksuvissa laboratorioissa, joissa hapot syövyttivät kasvot ja farkkukankaan, ikkunoiden ulkopuolella punahehkuiset naakat huusivat *ylös, alas, outo, lumo*, ja aine pelkistyi, maailma pelkistyi, ja tavallaan se olikin helpottavaa, mutta siinä maailmassa ei ollut tilaa metaforalle, se oli troopiton ja haponkatkuinen maailma, ja niinpä: olit hukassa, ei ihme että sorruit filosofiaan:

luit Platonin *Valtion* viisi kertaa pääsykokeita varten, ja joka kerralla teit muistiinpanoja kirjaan, kunnes siinä oli konkreettisesti ja hyvin tyydyttävällä tavalla näkyvissä ruumiinavaus, lukemisen kudoskerrastot, yksi vaaleanpunaisella korostustussilla tehty, toinen keltaisella, kolmas sinisellä kuulakärkikynällä, neljäs mustalla, viides kirkkaanpunaisella siten, että lähes jokainen sana oli jollain tapaa merkitty, ja kirja mennyt lukukelvottomaksi: tietenkään filosofiasta ei sillä tavalla tullut mitään, sen sijaan se

muuttui liikuskeluksi jollakin välinpitämättömällä teoreettisella metatasolla, nuoret suvereenit kuin Pokémon-pelaajat: he usuttivat teorian toistensa kimppuun kuin digitaaliset pikkuhirviöt ja puolihuvittuneina seurasivat vieressä taistelun loppuun, sulkiivat pelit ja vehkeet ja laskeutuivat takaisin maailmaan, jossa hirviöitä ei ole; et päässyt peliin mukaan, et selvinnyt siellä, olit hukassa, ainoa mitä voit tehdä ja niin teit: yhteiskuntafilosofian kurssilla professori saapui luokkaan minkkiturkki yllään ja alkoi luennoida oikeudenmukaisuuden periaatteesta, ja se oli sinusta jo niin irvokasta, että jätit kurssin kesken, no niin: ei ihme että sorruit taiteisiin, kirjoitit taidekoulun pääsykokeita

varten tutkimussuunnitelman, johon kuuluu hypoteesi, testausmenetelmät ja tyhjä paikka johtopäätökselle. Suunnitelmassasi lukee: *Aion tutkia tätä*

hypoteesia runouden keinoin.

Pääsitkö taidekouluun tällaisten lauseiden vuoksi vai niistä huolimatta? Ja molemmissa tapauksissa: mitä se kertoo koulustasi? Siellä runontekemistä verrataan jatkuvasti tappamiseen tai tappavan aseeseen käyttöön, mutta ainakin olet vannonut itsellesi, että tämä on kouluistasi viimeinen.)

nykyään jo ymmärrät välttää esimerkiksi luonnontieteilijöitä, sillä onhan toki kovin epäilyttävää olla kiinnostuneempi siitä, miten asiat ovat kuin siitä, miten niiden pitäisi olla

sillä mitä tulisi ajatella esimerkiksi tästä: tahtoessaan tietää maailman vanhimman eläimen iän tutkijat nostavat sen ylös merenpohjasta ja tappavat sen²²

“vaadittiin kaikki tieteellinen into jotta ei olisi tuntenut itseään murhaajaksi”²³

ja jos joku yrittää tähän väliin huomauttaa, että *not all natural scientists*, niin sinä alat huutaa

²² Se oli 501:n vuoden ikäinen.

²³ tuumi taksidermisti Carl Akeley ampumastaan gorillasta. Haraway 1989, 94.

tähän kirjoitat monta lausetta, jotka alkavat: *En tietenkään tarkoita*, ja *On toki totta*, ja *Tietenkin on niin, että* – jotain, mikä pehmentäisi sitä, mitä haluat sanoa, näyttäisi, ettet ole kohtuuton tai absoluuttinen tai harhainen. Mutta jumalauta, sinä haluat olla kohtuuton: yhtä provokatiivisesti kuin Antti Nylén *Häviössä*²⁴ väittää runoilijan ammatin olevan tärkeämpi kuin lääkärin, sinä haluat väittää, että tietämiseen pyrkivä analyyttinen katse tekee runoudelle saman kuin tieteellinen into eläinruumiille;

haluat kirjoittaa: ei meillä ole mitään oikeutta tietää kaikkea. haluat kirjoittaa: ei ihmisen tulisi saada työntää nokkaansa kaikkiin sisuksiin. haluat kirjoittaa: maailman asiat eivät ole hänen löydettävissään. haluat kirjoittaa: tiedolla ei ole itseisarvoa. haluat kirjoittaa: *minä en tunne kissaa*. haluat kirjoittaa: *maan vulkaaniset suppilot. MAAN VULKAANISET SUPPILOT!!!*

tähän kirjoitat monta lausetta, joissa koetat luoda jotakin tolkun ihmisen keskivälin mallia, jossa erilaiset tutkimustavat saatettaisiin kukoistamaan rinnatusten: että voisitte samanaikaisesti sekä tarkkailla merenneitoa sen luontaisessa ympäristössä että pyydystä, tappaa ja leikellä sitä,

mutta ethän sinä ole tolkun ihminen. Olet vihainen ja kohtuuton ihminen, joka on pakotettu preparoimaan, ja joka on tullut hulluksi; niin, arvaat sen jo:

²⁴ “Taide on metatyötä. Taiteilijat ovat koko yhteiskunnan äitejä ja vaimoja. He työskentelevät kaaosta vastaan. [–] Lääketiede vaikenee avuttomasti, kun sille esitetään elämän arvoa koskevia kysymyksiä. Ja jos kukaan muukaan ei osaa vastata näihin kysymyksiin mitään – jos ei olisi ammattiajattelijaita: taiteilijoita – voisi neurokirurgi jättää kallosahansa ja veitsensä asetille ja kasvaimen lapsen pään sisälle. Hän voisi riisua steriilit lateksikäsineensä ja lähteä kaljalle – mutta vain jos joku olisi ensin selvittänyt, onko kaljalle menemisessä mieltä tai mitä kaljalle meneminen edes *on*: jos olisi ollut runoilijoita, teologeja ja filosofeja ynnä muita apurahataiteilijoita, jotka olisivat muotoilleet hänelle kaljalle menemisen perustelut; vain siinä tapauksessa hän voisi mennä kaljalle.” Nylén 2018, 205–207.

sinä voit puhua tästä, sillä täällä sota ja rauha eivät ole toistensa vastakohtat. Tällaisessa maailmassa rauha on vain ennakkoehto sodalle; rauha kypsyttää sodan, tällainen sota ja tällainen rauha edellyttävät toisensa.

Ja onko tämä sittenkin se, minkä väsynyt sotilaskin kotonaan huomaa? Ei vierautta, vaan tutun, liian tutun ja hirveän: sodan alkujuuren ja välttämättömyyden siinä, hänen kodissaan, hänen rakkaissaan, itsessään...

Jos siis haluaa välttää sodan, täytyy luopua myös rauhasta, tai ainakin määritellä se uudelleen. Kyllä sinä sen tiedät: olethan sentään kasvanut siinä, mielettömässä rauhassa jonka uhriluku on hirmuisempi kuin minkään käynnissä olevan tai historiallisen sodan, ja olet tullut hulluksi. Sinä vain et ole tämän rauhan primääriuhri, ainoastaan jokin enemmän tai vähemmän onnekas johdannainen

Aion tutkia tätä hypoteesia runouden keinoin

Miten kielellistä se – miksi siitä voisi kirjoittaa?

neljä vuotta ensimmäistä maailmansotaa: 16 miljoonaa ihmisuhria

kuusi vuotta toista maailmansotaa: 62 miljoonaa ihmisuhria

yksi vuosi suomalaista maataloutta: 100 miljoonaa lintu-uhria

(vesissä elävät lasketaan tonneissa, ei yksilöissä)

miksi siitä voisi kirjoittaa?

sillä se ei ole henkilökohtaisen trauman kirjoitusta²⁵, vaan etsit kohtaa, jossa kieli huojuu kokemuksen rajoilla: se, mikä ei synny yksittäisestä hirveästä tapauksesta tai niiden laskettavissa olevasta sarjasta, eikä edes mistään, mikä tapahtuisi suoraan sinulle

Traumaattinen rauha: että kaikki on tavallista ja normaalia ja hyvin, ja juuri se on niin outoa ja kamalaa

²⁵se on kirjoitettu esimerkiksi näin: Stina Saaren *Änimlingissä* (2018) seksuaalinen hyväksikäyttö rikkoo kielen syntaksin. Iida Rauman *Hävityksessä* (2022) kouluväkivalta halkaisee uhrin kahtia, ja puoliskot tanssivat keskenään hurjaa kuolemantanssia, *la danse macabre* The Banglesin Eternal Flamen tahtiin. Teoksessaan *Ruumis/Huoneet* (2022) Susanna Hast sysää piinatun kertojansa kieppuvaan pyörteeseen, kiertämään lapsuudessa koetun seksuaalisen väkivallan aiheuttamaa haavaa. Niko Hallikaisen *Kanjonissa* (2020) kiusattu kertoja masturboi itseinhon ulos ruumiistaan.

“Näin haihtuu tyhjiin elämä. Automaatio syö(vyttää) asiat, vaatteet, huonekalut, vaimon ja sodan pelon.”²⁶

Tuon kirjoitti Viktor Šklovski klassikkoesseessään “Taiteesta – keinona”.

Automaatio: tottumus, toistuvan havainnon neuroninen lainalaisuus, joka tekee asioista tiedostamattomia ja siten näkymättömiä jokapäiväisessä kokemuksessa. “Asia siirtyy ihmisen ohitse kuin paketissa: hän tietää sen olemassaolosta sen varaaman tilan perusteella mutta näkee vain sen pinnan. Näin havaittuna kohde surkastuu, aluksi havaintona, mutta lopulta vaikutus yltää myös sen olemukseen...”²⁷

Mikä muukaan kuin juuri automaatio mahdollistaisi traumaattisen rauhan?

sillä ihminen tottuu mihin tahansa, turha väittää muuta: eikö esimerkiksi se, mitä Hannah Arendt kutsuu *banaaliksi pahaksi*²⁸, synny pitkälti automaation vaikutuksesta: eikö se elä puhtaimpana sellaisessa hahmossa kuin ihannevirkamies Eichmann; eivätkö ihmiset, joiden murhaamisen logistiikan Eichmann on juuri sinetöinyt, siirrykin hänen ohitseen kuin paketissa, surkastuneina, surkastuneet ihmiset karjavaunuissaan... Virkamiestyön ihanne: kohteen ja prosessin automatisointi, kaikenkattava mielikuvituksettomuus, algebrallistaminen joka “kuluttaa havaitsemisstrategiaa mahdollisimman taloudellisesti: asiat joko esittäytyvät vain yhdeltä piirteeltään kuten numerona, tai hoituvat valmiin kaavan mukaan ilman että ne edes vilahtaisivat tajunnassa”²⁹.

²⁶ Šklovski 1917, 34.

²⁷ Šklovski 1917, 34.

²⁸ Teokseen *Eichmann in Jerusalem – A Report on the Banality of Evil* (1963) on koottu Arendtin New Yorkerille toimittama artikkelisarja, jossa seurataan entisen natsivirkamiehen oikeudenkäyntiä Israelissa keväällä 1961. Arendtin päätelmänä on, että Adolf Eichmann ei ollut sosiopaatti tai edes kovin fanaattinen kansallissosialistisen ideologian kannattaja, vaan – mikä vielä pelottavampaa – väritön ja melko lailla tavallinen virkamies, joka vain koetti tehdä työnsä hyvin, silloisten lakien ja normien mukaisesti, sekä edetä urallaan. Hänen työnsä tulokset eivät tokikaan olleet banaaleja, sillä hän oli vastuussa keskitysleirien vankikuljetusten organisoinnista, mikä oli olennainen palanen holokaustin käytännön toteutuksessa, mutta hänen kannustimensa olivat tavanomaisia, arkipäiväisiä. Teoksen lopussa on huomio läksystä, “jonka tämä pitkä oppitunti ihmiskunnan pahuudesta oli meille antanut – opetus pahuuden pelottavasta, sanoja ja ajatuksia uhmaavasta banaalisuudesta.”

²⁹ Šklovski 1917, 34.

Joku³⁰ sanoi joskus, että jos teurastamoissa olisi lasiseinät, kaikki ihmiset olisivat kasvissyöjiä, ja oli järkyttävällä tavalla väärässä. Jos teurastamoissa olisi lasiseinät, tulisi teurastamisesta näkymätöntä muillekin kuin virkamiehelle: teurastus paketissa, paketoitu murha, surkastuneiden olentojen automaattinen prosessointi...

Joissain suhteissa teurastuksen piilottaminen teurastamoon on siis parasta mitä teuraseläimille on koskaan tapahtunut. Se mahdollistaa ihmisten vieraantumisen teurastamisesta ja sellaisesta typerästä rauhasta, joka tekee teurastamisesta normaalia. Ja toisissa suhteissa se on tietenkin hirvittäväntä, sillä tuon yksikön sisässä automaatio on hiottu hirveimpään, algebrallisimpaan, teolliseen huippuunsa, mutta edelleen

sinä muistat myös tarinan teurastajasta, jonka työnä on tappaa ja paloitella täysikasvuisia nautoja, sitä hän tekee päivästä toiseen, se on kenties aluksi tuntunut pahalta mutta sitten hän on tottunut, veitsen liike on automatisoitunut, automaattisesti hän on kohottanut pulttipistoolin nimeltään Blitz yhä uudelle otsalle ja ampunut, mutta eräänä aamuna teurastamoon tuodaan ryhmä pieniä maitovasikoita jotka huutavat emojaan

ja jokin niissä, se rikkoo kaiken: automaatio ei toimi, eikä teurastaja suostukaan enää työhönsä; ja entäs se kerta, kun sinä et enää lyö hevosta vaikka kaikkina niinä edellisinä kertoina olet lyönyt;

nämä tapaukset eivät synny tiedosta, ne syntyvät muusta, *mistä*

juuri näiden tapausten vuoksi olet epätoivoinen etkä toivoton

“Jotta elämäntunne palaisi ja jotta asiat jälleen koettaisiin, jotta kivi tehtäisiin kiviseksi, on olemassa se mitä kutsutaan taiteeksi,” kirjoittaa Šklovski. ”Taiteen keino on asioiden vieraannuttamisen ja vaikeutetun muodon keino, joka kasvattaa havaitsemisen vaikeutta ja kestoaa”³¹, taide, kuin maitovasikka joka kasvattaa teurastajan havainnon vaikeutta ja kestoaa, *kivi kiviseksi, suomi suomiseksi, lapsi lapselliseksi, veri veriseksi ja pulttipistooli, jonka nimi on BLITZ*; siinä, juuri siinä, missä teurastajan täytyy vieraantua teuraastaan ja ihmisen rauhastaan, on runoilijan vieraannuttava kielestään, sillä se on automaation läpäisemää surkastunutta kieltä, tällaisen huonon rauhan jäykistämää

³⁰ Sir Paul McCartney on ainakin toistellut sitaattia useammassakin haastattelussa.

³¹ Šklovski 1917, 34.

MIKÄ MUN HUUHHA!!

MIKÄ MUN HUUHHA!!!



Eräänä päivänä

tunnet kummaa huimausta alkeellisen tekoälyn tuottamien kuvien äärellä, ja ymmärrät: ne muistuttavat sairaitesi kuvia, obsessioitasi, ainakin kunnes ohjelmistoihin asennettiin suodattimet, jotka sensuroivat kaikkein groteskeimmat näyt

a group of biology students dissecting the body of a mermaid

It looks like this request may not follow our [content policy](#).

tekoälyn tuottamat kuvat imitoivat todellisuutta tai ihmisen luomaa tulkintaa siitä, mutta jokin on aina vialla, jokin niissä tosiaan on vialla, kuten hassu napa

sormien moukari,
parittelevat lierot,
silmä kuin obsidiaani,
päänahka kuin kulho;

jokin kumma yksityiskohta, häiriö, joka vieraannuttaa kohteestaan: jumittaa automaation, palauttaa elämäntunteen; sen vaikutuksesta kohde havaitaan nyt uudelleen, *kuin ensimmäistä kertaa*³²; mutta lisäksi

nuo kuvat vieraannuttavat sinut ajatuksistasi³³: olet luovuttanut kuvittelun taakan koneelle ja siitä uuttuu suloinen lohtu;

ymmärrät: tämä on se huimaus, se sama kaksoisvaikutus, jonka tarvitset kieleesi, niinpä

(kuten surrealistit tekivät hämmentääkseen systemaattisesti, saattaakseen ymmälleen, uudelleennähdäkseen³⁴)

annat tekoälyn kypälöidä tuotoksiasi kuin ulostekasassa pyöriskelevän koiran, se on ihanaa

³² Tällaisen vaikutuksen saattavat tuottaa sekä surrealistiset metodit että Šklovskin kuvaama vieraannuttamisen keino, ks. esim. Kaitaro 2001, 136 ja Šklovski 1917, 34.

³³ niistä, joissa pakkoneuroosisi näyttää sinulle pahimmat pelkosi hallitsemattomina sarjoina mielikuvia, ja väittää: *tämä tapahtuu sinulle. tämä tapahtuu kaikelle, mitä rakastat*

³⁴ Surrealistit käyttivät termiä *dépaysement* kuvaamaan ilmiötä, jossa “näemme asiat ikään kuin olisimme joutuneet äkkiä täysin vieraaseen todellisuuteen, jossa totunnaiset tapamme jäsentää maailmaa eivät toimi”. Kaitaro 2001, 136.

no niin

tähän epätoivosi on siis johtanut: vieraantumiseen kielestäsi, vieraantumiseen maailmastasi

eikä se ole mikään valitettava eksistentiaalinen olosuhde³⁵,

se on aktiivista irtisanoutumista sairaasta, traumaattisesta rauhasta

Ei suinkaan ole kirous vaan pikemminkin armolahja olla epäsovussa maailman kanssa. Runous on kapinaa tavanomaista ja paikoilleen jähmettynyttä maailmaa vastaan.³⁶

³⁵ Eksistentiaalinen vieraantuminen, jota esimerkiksi Sartre ja Camus kuvaavat teoksissaan, juontuu välttämättömästä kuilusta ihmisen yksilöllisen yksinäisyyden ja sosiaalisen maailman välillä. Tällainen vieraantuminen on eksistentiaalisten mukaan kaikissa ihmisyhteisöissä ilmenevä tila. Ks. esim. Leopold 2022.

³⁶ Nämä ovat alkujaan surrealisti René Crevelin sanoja. Kaitaro 2001, 144.

tämä vieraantumisesi, jonka tuottaa sellainen epätoivo, joka ei johda nihilismiin, miten se voisikaan? epätoivon elinehto on syvä kiintymys niitä ihmeitä kohtaan, joita maailmasta voi houkutella esiin ja jotka sitä luovat;

Taiteilija on maailman vihollinen. Mutta hän on sitä maailman vuoksi. Hän puolustaa maailmaa siltä itseltään suunnilleen samassa hengessä kuin nunna luopuu maailmasta maailman tähden: hän ei pakene todellisuutta, vaan ottaa siihen etäisyyttä nähdäkseen sen kokonaan, päästäkseen neuvotteluasemiin sen kanssa: rukoillakseen maailman puolesta --³⁷

ihmeet, jotka ovat ihmeitä sillä niitä ei löydetä tiedolla tai älyllä,
ihme jossa ensisijaista on muu, mikä³⁸

tämä on

korjaava vieraantuminen, välttämätön vieraantuminen, vieraantumisen juhla

Juuri vieraantuneen tilamme ansiosta – emme siitä huolimatta – pystymme vapauttamaan itsemme välittömyyden liejusta.³⁹

³⁷ Nylén 2018, 209.

³⁸ “Aluksi ei ole kyse ymmärtämisestä vaan rakastamisesta”, sanoo Breton. Kaitaro 2001, 139.

³⁹ Xenofeministinen kollektiivi Laboria Cuboniks kannustaa manifestissaan vieraantumaan luonnosta sikäli, kun luonnolla tai luonnollisella koitetaan naturalisoida sortoa ja haitallisia valtarakenteita, kuten sukupuoliessentialismia, patriarkaattia ja kapitalismia. Xenofeminismi tekee vieraantumisen “voiman, jolla tuotetaan uusia maailmoita”, ja sanoutuu irti luonnosta, joka on “epäoikeudenmukaisuuksien turvapaikka”. “Jos luonto on väärässä, muutetaan luontoa!”. Laboria Cuboniks 2015/2020.



Pian käy näin: mitä taitavampi tekoälystä tulee, sitä täydellisempiä kuvia se rakentaa, sitä tarkemmin se jäljittelee tätä hirviömäistä rauhaa, jossa kenenkään ei pitäisi saada olla rauhassa; samalla

kuvat alkavat menettää outoa lohtua, jota niistä saat

Entä oletteko te nähneet miten leppälintu työntää päänsä käenpojan nokkaan?

parametrillä --c saa tekoälyn lisäämään kuviin kaaosta⁴⁰

*Ja oletko nähnyt leppäkertun työntävän päänsä palvelijattaren nokkaan?
Ja näitkö naisen työntävän päänsä tytön nokkaan?
Ja oletko koskaan nähnyt kovakuoriaisen laittavan päänsä merenneidon suuhun?
Ja oletko koskaan nähnyt lutikan työntävän päänsä orjatytön suuhun?
Oletko koskaan nähnyt tytön laittavan pään suuhunsa?
Ja oletko koskaan nähnyt kovakuoriaisen päätä merenneidon suussa?
Ja oletko nähnyt kovakuoriaisen pään naisen suussa?
Ja oletko koskaan nähnyt kanan päätä naisen suussa?
Oletko koskaan nähnyt naisen työntävän päänsä naisen nokkaan?
Ja oletko koskaan nähnyt apinan työntävän päänsä palvelijan suusta?
Ja oletko nähnyt kalan kallistavan päätään koukkuun?
Ja oletko koskaan nähnyt apinan tulevan tarjoilijan suusta?
Ja oletko koskaan nähnyt apinan tulevan kalan suusta?*

⁴⁰ Midjourney-tekoälyn ohje parametrin käyttöön: “High --chaos values will produce more unusual and unexpected results and compositions. Lower --chaos values have more reliable, repeatable results.”

MIKÄ MUN HUUHHA!! MIKÄ MUN HUUHHA!!!⁴¹

Joten niin sinä teet, lisäät kaaosta, käsket maailmaan
uusien sotakuvia, rauhankuvia, syötät tekoälylle yhä uudestaan käskyn

*a group of biology students dissecting the body of a mermaid
a group of biology students dissecting the body of a mermaid
a group of biology students dissecting the body of a mermaid
a group of biology students dissecting the body of a mermaid
a group of biology students dissecting the body of a mermaid
a group of biology students dissecting the body of a mermaid
a group of biology students dissecting the body of a mermaid
a group of biology students dissecting the body of a mermaid
a group of biology students dissecting the body of a mermaid
a group of biology students dissecting the body of a mermaid
a group of biology students dissecting the body of a mermaid a group of biology students
dissecting the body of a mermaid*

⁴¹ Ystäväsi nostaa katseensa omasta kirjastaan, tiiraa kasvojasi, vastaa:
Kieli. Se on kieli.¹

¹Tämä on, tietenkin, mukaelma Kummelin sketsistä, jossa Silvennoinen ja Kahilainen istuvat sohvalla lukemassa Sinuhe Egyptiläistä.



3.

Kolmanneksikin:

Nyt V on innoissaan.

Olemme maanneet pitkään vierekkäin kahvitahraisella patjalla ja sivelleet ja kutitelleet toistemme ihoja, ja kuin luonnollisena jatkumona olen antanut hänen lukea runojani. Hän on lukenut, hitaasti ja huolellisesti, ja minä olen seurannut hänen kasvojensa nykäyksiä, koettanut jostakin mikroilmeestä tulkita sitä tunnetta, joka hänessä nyt vallitsee.

Minusta on näyttänyt siltä, että hän tuntee kyllä: hänen kasvonsa ovat olleet keskittyneet ja avoimet, mutta kun hän on tahtonut sanoa runosta jotakin, jokin on käpertynyt kainosti sisäänpäin, vatsan alle kuin yllättäen kosketetun hyönteisen raajasto.

“Minä olen vaikuttunut. Kun tämä on tämmöistä”, hän on sanonut.

“Okei”, minä olen vastannut.

“Että ei tästä uskalla sanoa mitään”, hän on sanonut.

“Höh”, minä olen vastannut.

“Kun en mä ole runoilija. En mä silleen tiedä runoista mitään, sellaisista *runoista-runoista*.”

Vastauksena näytän hänelle esseetä, jota valmistelen taidekoulun opinnäytetyötäni varten ja jossa hahmottelen kokemuksiani siitä, miten itse olen kasvanut ja miten minua on kasvatettu runouteen. V:n reaktio vain vahvistaa käsityksiäni. Lukemista seuraavan keskustelumme aikana hän on alkanut ilakoida, hokea *Eikä, eikä, niinpä!!!*, ja heiluttaa käsiään kuin perhonen. Sitten hän sanoo, että haluaa näyttää minulle jotakin. Miksi hän on niin helpottunut, niin innoissaan? Vielä äskenhän V ei voinut sanoa runoista mitään.

On totta, että V ei ole runoilija. Hän on fysioterapeutti. Hän on pöllönkatsoja. Hän on tullut kotiini metsäntuoksuisena, hän on nähnyt linnun: se on istunut hänen yläpuolellaan oksanhangassa, ja ilahtuneena V on ihailut olemassaoloa, joka on sekä pyöreää että kärkevää, niin pienimuotoista ja täyttä, kaikenkattavaa. Hän on näyttänyt minulle videota linnusta, jakanut ilonsa: olento, jolla on nokka, ja joka istuu oksanhangassa, vapaana ja olemassa. Se on tosiaan kaikin puolin ilahduttavaa. V:llä, puolestaan, on vahvat ja aistilliset kädet, joilla hän on juuri käsitellyt kasvojeni

parentalihaksia puolen tunnin ajan. Minä olen maannut patjalla hänen sylissään jonkinlaisessa euforisessa hämärässä ja kuunnellut, kuinka hän on nimennyt latinaksi pääni osasia pehmoisella jyväsyläläisäänellään.

On tietenkin täysin sietämätöntä ajatella, että tuo olento on saatu uskomaan, että *runous-runous* täytyisi tietää jollakin sellaisella välineellä, joka olisi hänen ulottumattomissaan.

Mutta nyt V on innoissaan. Hän avaa puhelimensa, ja tässä, kahvitahraisella patjalla vieretysten, me alamme lukea.

Talven viidennellä kaudella. Tämä on Luri Bitaki, joka usein puhalttaa tuuleen.

Kuten aina, olen hämmästynyt. Yllätyin kyyhkysten melusta, ja lensin pois juomatta kulaustakaan --

Aion olla ystäväni

Kesäkuun lopulla: toisen lapsen kasvatus. Valkoiseen pesään syntynyt valkoinen hevosenselkä, punapesään syntynyt punapesäinen mammutti -- eräänä päivänä äitini kyneleet sulivat. Vaikutti siltä, että isä lopetti vanhemmuuden heti sen jälkeen. Helteellä äiti jatkoi lastensa hoitamista yksin,

Ääni on lähinnä vain kaskaiden ääni,

Aion olla osa maailmaa

Poikaset kuplivat mustasta pesästä

Aion olla ystäväni

Aion olla osa maailmaa

“En aluksi ymmärtänyt”, V sanoo, “miks mä palaan tälle sivulle aina uudestaan.”

Aion olla osa maailmaa

“Mut nyt mä älyän, että se johtui tällaisesta runoudesta. Tämähän on sitä, eikö vain?”

Aion olla osa maailmaa

On, rakas V, sitä se on. Ja minusta se on ihmeellistä! Ja ihmeellinen on aina kaunista⁴², ja tässä me olemme, me olemme tässä, yhteisen ihmeellisen edessä. Se ei lopulta eroa kovin paljon aikaisemmasta yhdessäolomme tavasta, kokemus on samankaltainen kuin patjalla harjoittamamme nautinto. Siinä kosketus on liukunut tietävästä ja tarkoituksenmukaisesta kohti jotakin muuta, haparoivampaa, herkempää, mutta yhtä lailla tärkeää, totta. Niinpä me hipsuttelemme, V koskee minua, minä kosken häntä (kömpelömmiin, enhän minä ole fysioterapeutti, ja tämä on kaiken ydin: kuitenkin) eikä minun tarvitse tietää, miten iho toimii, mitkä reseptorit ovat alttiita ja avoinna, riittää että ne ovat; luemme runoutta, ja jokin meissä alkaa hyrräillä ja surista ja liikehtiä. Aistimuksia on kirjo, kuten kutittelussakin: on herkkä *knismesis*⁴³, kevyt ja sähköistävä hively, linnun varpaat iholla, matalataajuinen vibraatio aivokalvon alla; on hurja *gargalesis*, räjähtävä nauru, pakokauhu ja tuska; suora havainto siitä, että kutina ja kipu kulkevat samoja tuntohermoratoja pitkin. Ja sitten on sanoja ja kielikuvia ja joskus kokonaisia säkeitä tai runoja, jotka jollain tapaa synesteettisesti saavat materiaalisen muodon: jalokiven, karamellin, selittämättömällä tavalla kiihdyttävän pienen esineen.

Kysymys on jostain kovin perustavanlaatuisesta ja ruumiillisesta, ja tälle kokemukselle olen etsinyt vastakaikua, ja nyt vasta ymmärrän miten kauan ja miten paljon. Nyt, tässä, me maistelemme sitä yhdessä V:n kanssa: tässä on fysioterapeutti V, pöllönkatsoja, löytämässä runouden erään viattoman japanilaisen lintuharrastajan⁴⁴ Instagram-sivulta, joka on täynnä valokuvia surusilmäisistä pikkulinnuista ja yksinkertaisia havaintoja listaavia kuvatekstejä, jotka automaattikäännämme suomeksi.

⁴² “...mikä tahansa ihmeellinen on kaunista, eikä mikään muu kuin ihmeellinen ole kaunista,” kirjoittaa André Breton (1924/1970, 33), ja hänen on pakko olla oikeassa.

⁴³ Psykologit G. Stanley Hall ja Arthur Allin erottivat nämä kutituksen muodot toisistaan 1897.

⁴⁴ Olkaa hyvät, jaan herkkumme: hänen käyttäjänimensä on *yamatorisan*.

Aion olla ystäväni

Aion olla osa maailmaa

Ennen lähtöään V ottaa vielä esiin minun runoni, osoittaa tekstistä muutamia säkeitä, joista pitää erityisesti, pyytää saada ottaa valokuvat niistä, myöhempää tarkastelua varten. Olen hirveän onnellinen. Tuntuu siltä, kuin olisin antanut hänelle oudon kiven taskuun laitettavaksi, tai uudenmakuisen karamellin, ja hän on ottanut sen kuten minä otin hänen lahjansa, rohkeasti, löytääksemme ne kenties yhä uudelleen, ja uudelleen, ja uudelleen.

[numerokirjat 37-66]

37

näyte IV
linnun emättimen
suudelmat kalsiumkuorella

38

näyte V
kutikulan paksuinen kerros välissämme
(0,01-0,03mm)

39

näyte VI

lintu, joka kiipeää syliin; *cuculiformes*

40

Sylisi. Koskeloja lennossa. Kuivakukkien seassa
istuu kipeä ja ontto elin (kts. 41: lihasuu)

41

Lihasuu. Työnsit metallinkappaleen sisääsi järjestääksesi
sitä; se kiertyi hetken kunnes kangistui

42

Maata mykkänä ihon alla, raudan maku huulillaan

43

Sanoa: ei kukaan ole valmis tähän.

44

Sanoa: olet aina ollut valmis.

45

Sanoa: luonto on viisas.

46

Sanoa: olet pesässäistuja, syvähautoja, vanha

47

Sylisi: naavat jalkojen välissä, beryllinpunaiset limakalvot ja kaikki; vatsan onteloä kauhovat munasarjojen käenkukat.

48

Mitä luonnossa todella tapahtuu?

49

Käenpoika työntää munat pesästä; verinahan alla
ylikypsyvät silmien happamat hedelmät

50

Et halua sekaantua siihen.

51

Särkyneet, hiotut turkoosit, alkioiden luut sisiöissään

52

Oletko nähnyt miten leppälintu työntää päänsä käenpojan nokkaan?
Kuin koettaisi täyttää sitä omalla ruumiillaan, kupu täynnä
jäännöstä ja liikaa, sitä mikä on lapselle kerätty

53

Miten mikään ei koskaan voi ja miten, silti, kaikki,
tässä

54

Ja oletko nähnyt leppäkertun työntävän päänsä palvelijattaren nokkaan? Kuin yrittäisi

55

Ja oletko koskaan nähnyt kovakuoriaisen laittavan päänsä merenneidon nokkaan? Niin kuin se tahtoisi

56

Oletko nähnyt kovakuoriaisen pään naisen suussa? Kuin sillä olisi

57

Oletko nähnyt naisen työntävän päänsä naisen nokkaan? Kuin tunnustaisi

58

Sylisi. Lokerikko täynnä vaaleita lintuja

59

Miten tätä täytyy pidellä?

60

Saako yhtään puristaa?

61

Millaisen paineen rintalasta kestää?

63

Mitä pitää tehdä jos se tukehtuu, tai muuttuu läpinäkyväksi, tai valahtaa

64

Iljettävätkö sinua kallon pehmeimmät osat? Niistä pääsee sisään mielikuvituksia, marmorijuuria, kermaa

65

Et sinä noin vain voi kasvattaa luuta sisälläsi

66

Tämä tässä ei ole sinun

[numerokirjat 72-232]

72

Ja entä, jos muuta ei ole

73

Ja jos on niin, että mitä jos et

74

Että jos muuta ei ole niin on hampaat, ja hampaista tieto, luun virheestä: amalgaamijuomu luonnonluussa, filigraanit, happojen matkat kudosten lävitse, kaarnakuoriaisten tyhjät solat

75

Niiden avulla suunnistaisitte ruumiin viidakoissa

76

Jos muuta ei ole niin jäävät hampaat, paitsi jos on nokka

77

Ja mitä jos et silloinkaan

78

Että luonto ei järjestä mihinkään. Se vain keskeltä ja vierestä, kuinka tapahtuu,

79-150

ja tapahtuu

151-232

ja tapahtuu

[numerokirjat 509 & 510]

509

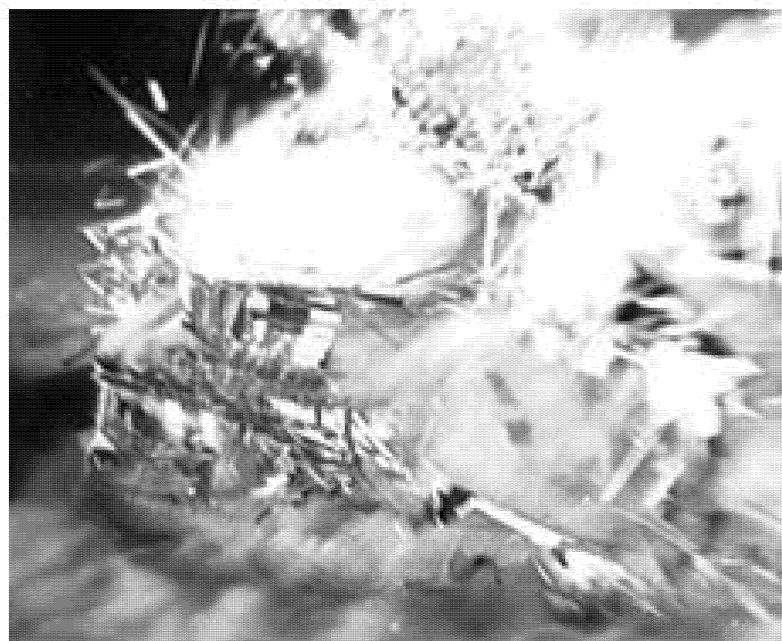
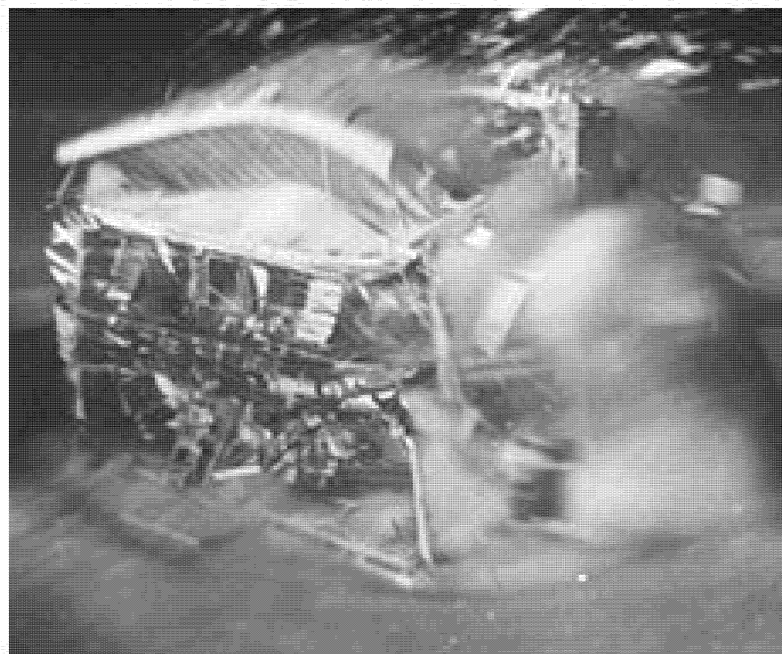
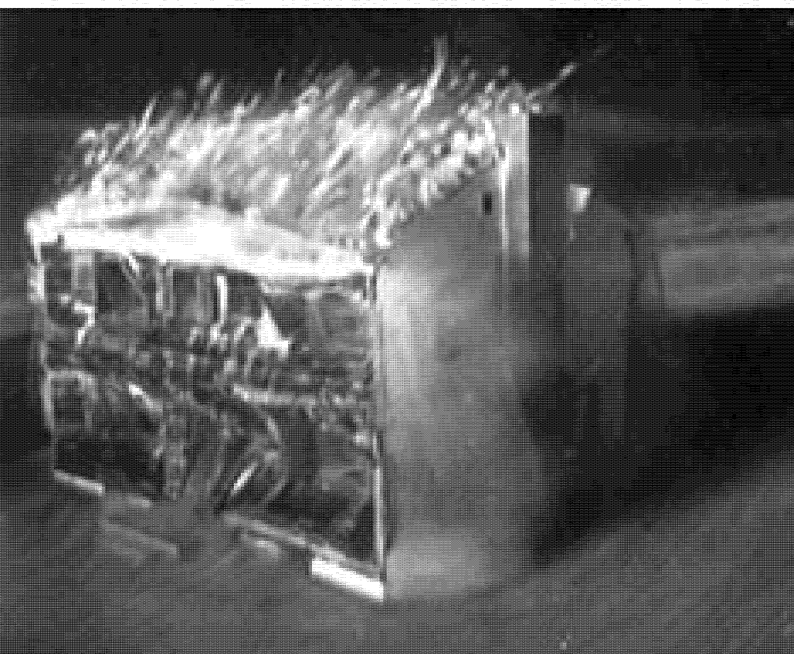
näyte VII

pakastetut etelänkiislat

510

näyte VIII

kottaraisparven läpi räjähtävä ilotulite



1. Doom Town: Kylmän sodan sydämessä jenkit rakentavat pikkuisen lähiön keskelle Nevadan autiomaata. Pölynnuolema esikaupunki unelmoi ruskealla tasangolla, ja hetken kaikki on sillä tavalla liikkuvaa, että on aivan liikkumatonta

Räjäytyskuvia

Olen kolmekymmentäyksi, ja isoäitini kuolee.

Muutamaa kuukautta myöhemmin, eräänä heinäkuuisena alkuiltana, menen hänen asunnolleen. On hirvittävän kuuma, kesä on muurannut isoäidin pienen puutarhan umpeen ja sieltä, sen kosteista sisuksista, löydän mummolani joka on juuri hajoamaisillaan kappaleiksi.

Asunnossa vallitsee muhkea sekasorto, mutta tuoksu on edelleen tuttu: isoäidin parfyymi, palsapuu, lehtikulta, paljon kerrostunutta aikaa. Viimeisinä viikkoina jotka isoäiti vietti kotonaan asunnon ominaistuoksu muuttui hieman. Siihen tuli virtsaa, kertakäyttöisten muovialustojen, käsidesin ja lääkkeiden aromi, aamuyön musteisina tunteina hikoiltu pelko, jota mikään hajuvesi ei enää onnistunut peittämään.

Pian uusien hajujen ilmestymisen jälkeen isoäiti vietiin sairaalaan, jossa tapasin hänet viimeisen kerran. Silloin hänen omasta hajustaan ei ollut enää mitään jäljellä. Tuossa vaiheessa isoäiti näytti muutenkin jo kummalliselta, jotenkin silitetyltä ja vahamaiselta, kuten kuolevat usein näyttävät, mutta kaikkein kummallisinta oli, että koko elämäni ajan samalta tuoksuneesta ihmisestä oli otettu oma tuoksu tyystin pois.

Mummolassa isoäidin haju on kuitenkin vielä jäljellä, ja niin ovat hänen tavaransakin. Vaikka ne esineet, joilla on rahallista arvoa, on jo kannettu varastoon odottamaan perinnönjakoa (josta tulisi hidas ja katkera, sillä isoäidin neljä poikaa ovat tietenkin hirvittävässä riidoissa keskenään), on materian määrä edelleen järisyttävä. Jäljellä on kaikki sellainen, mihin ihmiset tapaavat ripustaa vaikeammin

laskettavaa, henkilökohtaisempaa arvoa, sekä kaikenlainen affektien ulkopuolella lojuva kama, sälä ja roju, pitkän elämän hylkytavara. Esimerkiksi: paistorasvasta tahmaiset magneetit. Käyttöohjeet, kaiken. Huojuviksi torneiksi kohoavat asiakirjapinot. Meripihkaklöntit, Lomonosovin posliinivarsa, messinkivirtahevot, sieluttomat kotilot joista alastomat asukkaat ovat aikaa sitten ryömineet pois. Kulhot. Kauhat. Pullot. Elektroniikkaromu, kaikkialle luikertavat sähköjohdot kuin kiiltävät madot. Nojatuoliin on levitetty virttynyt kettuturkis, jota inhoan. (“Minä en ikinä saanut kissaa kun isoisänne ei halunnut, mutta voin silittää tätä, se on mukavaa kun tää tuntuu ihan aidolta”, sanoi isoäiti joskus ja siveli turkista reuman nakertamalla käsillään, joten annoin anteeksi, pakkohan minun oli, vähän vain, ja ajattelin: *minä en tunne kissaa, sen silmissä on kultaiset numerot.*)

Tavaran keskellä seisoo isä, isäparka, reippaana ja avuttomana, toimeliaana ja lamauttavan surun vallassa, kaikkea kaiken aikaa. Hän kantaa esineitä pinosta pinoon, röykkiöstä röykkiöön, unohtuu sisään johonkin muistoon, keittää kahvia, tarjoaa ylikypsiä mansikoita, istuu valokuvakasan päälle ja nousee taas. Kun sisko saapuu paikalle, katsomme toisiimme kuin tietäisimme, mitä tehdä. Perustamme SER-keräyksen, pyydystämme asunnon nurkkiin villiintyneet madot siihen. Heitämme pinon vanhoja saksankielisiä taidelehtiä paperinkeräykseen, josta isä käy ne pian poimimassa takaisin säilytettävien joukkoon. Hengitämme pölyä, joka kenties on isoäitimme ihosta lähtöisin, hikoilemme tomun yli ja alla.



2. Doom Town: Nuket tuodaan aavikkokaupunkiin. Muovi-isät ja muoviäidit kasautuivat aamiaispöydille, muovivauvoja kellariin. Tässä on ydinperhe, ympärillään autiomaata.

On kummallista nähdä isoäidin koti tällaisena. Yli kolmenkymmenen vuoden ajan tämä samanaikaisesti sekä porvarillisesti että boheemisti sisustettu rivitaloasunto oli mummolani – sen sorttinen, jossa kyllä päältäpäin katsottuna oli siistiä, mutta jonka sekasortoiset kaapit ja komerot ryöppysivät salaperäisiä esineitä ja vaikeasti määriteltävää hedelmää. Lapsen silmin oma mummola on tietenkin prototyyppi, josta on vaikea kuvitella toisenlaista, mutta aikuisen analyttisemmässä katsannossa insinööri-isoisäni ja kuvataiteenopettaja-isoäitini asunto, jonka he jakoivat yli kuudenkymmenen vuoden ajan, oli monella tapaa aivan tavallinen keskiluokkainen koti. Nyt siinä on silti tai ehkä juuri siksi aistittavissa jotakin menneiden aikojen yltäkyläisyyden hohdetta –

jätteitä sellaisesta runsaudesta ja vauraudesta, johon minun sukupolveni ei koskaan tulisi yltämään.

Kun me, minä, isä ja sisko, kaivaudumme asunnon sedimentteihin, ajattelen valtaisa *vanitas*-maalausta. Koko elämäni ajan suurin osa näistä esineistä on sijainnut omilla paikoillaan, kuin huolellisesti hoidettuna staattisena asetelmana, mutta nyt tuo tuttu järjestys on särjetty: maljakot, soittimet, kynttilänjalat, tiimalasit ja kallot sysätty kumoon, saippuakuplat leijuvat henkeemme kuin meduusat, etanat ryömivät sohvatyynyillä... Seuraavaksi ajattelen hyvin hidasta räjähdystä. Ensimmäinen paineaalto on heittänyt kaiken sijoiltaan, mutta materia jatkaa verkkaista liikettään keskuksesta ulospäin, ja lopulta katot, seinät ja lattiatkin murtuisivat, raivaustraktorit läähättävät jo pihamaalla, kaikki lentäisi saman voiman vaikutuksesta pois, järjestäytyisi jossakin muualla, joskus muulloin, joksikin muuksi taas uudestaan.



3. Doom Town: Selviytymisen aste; testata hypoteesia räjäytyksen keinoin.

Sisko ja minä, me lähdemme konttaamaan läpi lattiaa peittävän pehmeiden vaatteiden humuksen. Väistämme peilejä, steriilejä lääkintätarpeita pullisteleavan jätesäkistön ja ajatuksen säärihaavoista, sortuvassa rakennuksessa makaavasta sortuvasta ruumiista. Saavumme luolaan: kirjastoon. Raivaamme tiemme kirjahyllyn sisuksiin, kirja kerrallaan. Niistä jokainen täytyy avata, lehteillä läpi, ravistaa, sillä jokainen kirja on ollut isoäidille leikekirja. Hän on raapustanut huomioita niiden marginaaleihin, niiden väleistä syleihimme putoilee lehtileikkeiden ja piirrosten hilse, muistilappuja, fragmentteja, käsinkirjoitettuja runoja, harsonohuita kasveja, hiuksia, hajuja, ja kaikkialla on lapsuuskuvia, määrättömästi lapsuuskuvia: niissä olemme me, minä ja sisarukseni ja serkkuni, 80–90 -luvuilla. Niissä ovat isämme, toraisat isot veljekset kuin hylkeet, 50–60 -luvuilla. Niissä on pieni isoäiti 30-luvulla. Vaikeroimme: lapsuuskuvia! Lapsuuskuvia! Tositteita erään perheen organisaatiohistoriasta, jossa kaikki on niin mielettömällä tavalla sekaisin.

Alimmaisena eräällä hyllyllä, piilossa tomuisten opusten alla on kasa punamustia lehtiä. Nostamme ne esiin: repaleisissa kansissa lukee *Signal*, 1943. Aavistamme pahaa jo kansien vihaisista arjalaiskasvoista, mutta avaamme lehdet silti, ja sisko huutaa: “Natsilehtiä! Miksi täällä on jotain vitun natsilehtiä?” Kannamme ne kuin syytöksen isäparan luo, valmiina vastaanottamaan jonkin synkän salaisuuden sukumme historiasta. *Jaaha, ahaa*, isäparka sanoo ensin ja sitten, että lehdet taitavat olla kotoisin isoäidin isän kodista, jonne niitä oli sodan aikaan jaettu, ja ne on säilytetty jonkinlaisena historiallisena kuriositeettina. Emme tiedä, mitä ajatella selityksestä. “Niin no, Suomihan oli natsien liittolainen”, sanon ääneen ja ajattelen: jos tämä on salaisuus, se ei ole sukumme, vaan jonkin ylemmän tason järjestyksen, sen, mitä joskus kutsumme Suomeksi.



4. Doom Town: Myöhemmin saatiin tuloksia: evaporaatiot, varjokuvat, viisto mies kaupungin laidalta; kirjattiin ylös: tässä muodossa ihminen on höyry, orgaanista pölyä, kuten muutkin

Sisko on hikinen ja pölyissään. Hänellä on jano, jokin kiemurtaa kurkussa, hänen täytyy mennä pois, hän menee puutarhaan, johon on tulossa yö. Minä nostan hyllystä enää yhden kirjan. Sen nimi on *Mitä naisen tulisi tietää miehistä*, se on parisuhdeopas yhdeksänymmentäluvulta, sellainen kammottava halpa käännöstekele, jossa neuvotaan, miten vaimon tulee miellyttää aviomiestään ja että miehet tykkäävät siitä, kun heidän penistään ihailee: sille voi antaa vaikka jonkin leikkisän kutsumanimen, kuten Arnold tai Little John.

Olen jo laskemassa kirjaa hävitettävien kasaan kun huomaan sen marginaaleissa heiveröisiä jälkiä: jotain, mitä on kirjoitettu ja pyyhitty sitten huonosti toimivalla kumilla pois. Kun katson tarkemmin, näen, että tämä typerä kirja on täynnä isoäitini käsialalla tehtyjä merkintöjä. Eräältä sivulta hän on tehnyt testin, jonka otsikkona on *Miten terve suhde sinulla on miehiin?* Hän on laskenut pisteitään huolellisesti kirjan marginaaliin, pyyhkinyt ne pois taas, tuo isoäiti josta on jälleen tullut minulle kuin vieras.



5. Doom Town: Räjähdyksenmuotoisessa asussa, puuvillapilvessään, viimeinen Miss Atomic Bomb, sukupuuttonsa partaalla, radiating loveliness, heittää kätensä kuin haravat kampaamaan paljaan taivaan nukkaa

Lapsuuteni lävikössä kuuntelin kuinka isoäiti luki ääneen ja onnellisena eläytyen Pablo Nerudaa, aina samaa Oodia kissalle, aina samassa, hulmuilevassa kaftaanissaan, tai sellaisena minä ainakin hänet muistan. Sama isoäiti: hän pudotti miesten kalsarit jalastaan (*Ne ovat mukavimmat! Niissä on enemmän tilaa hengittää!*), opetti kyykkypissan tulvaniitylle ja sanoi, että se lannoittaa; isoäiti joka kaatui punaisella kanootilla keskelle järveä ja ui rantaan; hän, joka lillui mutapohjaisen lammen vedessä lötköpötkön kanssa, suuri, kelluva, ihana naaras; hän, joka veisti auringon jokaiselle josta piti, ja heitä oli paljon. Isoäiti, joka ei halunnut itseään kutsuttavan isoäidiksi, kunnes halusi taas, juuri kun olimme oppineet kutsumaan häntä pelkällä etunimellä. Isoäiti, jonka raskaan selän tavoitin sängynlaidalla, sängyssä selittämättömän murheellisena makaavan isoäidin; ja isoisän ääriiviivat alhaalla kasvimaalla nostamassa siikliperunaa, varttamassa vakain käsin uutta raajaa omenapuuhun; niin herkkä tehtävä niin suurille kämmenille...

Milloin tapahtui ensimmäinen väläys isovanhemmasta, joka ei ollut vain isovanhempi? Se, joka näytti, että hän oli joku, jolla oli sisäisyys josta en tiennyt mitään; hän oli joku, joka ei ollut *minun*. Lapsen näkökulmasta isoäidit ja isoisät ovat vakioita. He ovat hänen kauttaan määrittyviä olioita: he kiertävät lapsenlapsen planeettaa kuin kuut, vain se tekee heidät tarpeellisiksi. Kun lapsi ei ole paikalla, isoäidit ja isoisät jähmettyvät pöydän ympärille tai pihakeinuun, autotalliin tai kellariin odottamaan, kunnes heidän olemassaolonsa keskipisteen hehku herättää heidät henkiin, valaisee heidät taas. Outo metamorfoosi: millaisiksi he muotoutuivat silloin, kun minä en ollut näkemässä; miten olisin voinut tietää, että he olivat olemassa, vaikka en ollut paikalla, liikuttamassa heitä? Että heillä oli omat, yksityiset todellisuutensa, sellaiset pitkät eliniät, joissa heidän kehonsa ja mielensä muovautuivat salassa, riippumatta minusta?

Kun tapasin isoäidin viimeisen kerran, hänen vahakasvonsa sanoivat: *Minä en halua leikkiä tätä leikkiä enää. Lopetetaan tämä peli.*

Tämä ei ole enää kivaa. Oli jälleen tapahtunut transformaatio: tällä kertaa siksi ominaishajuttomaksi, kärsiväksi olenoksi, joka tärisi sairaalasängyssään. Se oli päätepiste tahdottomalle projektille, jossa hän hiljalleen oli luopunut kaikesta, lähes henkilöllisyydestäänkin, muuttunut joksikin muuksi, miksi? Ja milloin se oli alkanut?



6. Doom Town: Hänen pilvensä sisässä, hänen henkilökohtaisessa pehmeässä tapahtumassaan tilanne muuttuu hallitsemattomaksi; hitaasti, niin hitaasti että kaikki kyllä huomaavat sen mutta kukaan ei ehdi tehdä mitään

Kerran tässä asunnossa liikkui isoäiti, hermostunut ja taiteellinen isoäiti – tai ei: sanotaan vaikka nainen, ihminen, eläin, *hän*, osastensa konglomeraatti, sen asetelman läpi, joka oli hänen

elämänsä. Suuren osan ajastaan hän eli miesten ympäröimänä, sellaisten rakkaiden mutta vaikeasti käsitettävien olentojen, joita hän yritti ymmärtää. Heitä hän muovasi sisuksissaan yhden toisensa jälkeen. Hänen tahdostaan riippumaton ruumis imi ainesosia ympäristöstään ja asetteli niitä elinkelpoisiin järjestyksiin, luiden, sidekudosten, näköhermojen, kivesten, miehen muotoon. Ehkä hän olisi halunnut synnyttää jotakin muutakin, edes yhden, mutta hänen täytyi joustaa, ja hänen kehonsa kudokset joustivat, kun hän työnsi maailmaan miestä miehen perään, hirveän pitkiä miehiä, isoja kuin hylkeet, *kahdeksan metriä lähteenmäkeä*, hän toisteli, *minä synnytin kahdeksan metriä lähteenmäkeä* hän sanoi ja nauroi, ei katkerasti mutta jokin siinä silti helähti vinoon.

Joustava –jotain mikä antaa periksi ja myöten, ja palaa alkuperäiseen asentoonsa, kuin elastinen kohtu. Vai oliko kyseessä pikemminkin *plastisuus*: sellaisen aineen ominaisuus, joka muovautuu ympäristönsä mukaisesti, mutta jonka alkuperäinen muoto ei enää koskaan palaa ennalleen. Tällainen aine elää jatkuvassa uudelleenmyöntymisen tilassa, oman rajallisen notkeutensa ehdottomuudessa, sillä tietenkin se kaikki jätti jälkensä, kuinka isoäiti olisi voinut selvitä siitä, eikä niin ollut tarkoituskaan.

Isoisässäni – mies, ihminen, eläin, osastensa konglomeraatti – säilyi loppuun asti menneen suuruuden hehku kuten asunnossakin: sellainen rakastetun ja pelätyn patriarkan immanentti suvereniteetti, jollaisen aika olisi pian ohi. Kun isoisä yli 90-vuotiaana kuoli, myös isoäiti romahti. Pienet, sisäiset räjähdykset olivat alkaneet hänessä varmasti jo aiemmin, mutta vasta nyt niiden jäljet tulivat näkyviin; yhteyksiä oli sortunut hänen sisuksissaan, teitä mennyt tukkoon ja muuttunut umpikujiksi, sekalainen debris levinnyt harmaan aineen ylle...

Kun viimeksi kävimme täällä, asunnossa joka oli mummolamme yli kolmenkymmenen vuoden ajan, tuo isoäiti oli, ainakin silloisessa olomuodossaan, vielä olemassa. Hän katsoi meitä

epäluuloisena oven raosta, eikä halunnut päästää meitä sisään. Minä ja sisko, me istuimme neuvottomina terassituoleilla ja kysyimme, pitäisikö lähteä pois, olihan isoäidillä oikeus yksinäisyyteensä. Mutta lopulta hän sulsi puoliksi lastenlastensa käsissä kuin jäätelö: ei hän vielääkään meille oveaan avannut, mutta soitti kyllä huuliharppuaan sen raosta niin, että mekin kuulumme sen ja ainakin saatoimme kuvitella, että hän soitti sitä meille.

Nyt huuliharppu lojuu muiden loppusijoituspaikkaansa odottavien esineiden seassa tuossa, mummolan keittiön pöydällä. Sen viereen on kerätty pino ohuita sinikantisia vihkoja. Niitä on löytynyt joka puolelta asuntoa, kirjojen väleistä, laatikostoista, puhelinpöydältä, ikkunalaudalta; äkkiä niitä on ollut kaikkialla. Jokaisen vihon kannessa on isoäidin hauraalla käsialalla kirjoitettu etiketti: *Tärkeitä asioita!*

Niissä lukee: *Tärkeää! Huom! Muista! Tärkeää!* Sisällä saattaa olla jokin yksittäinen sana, kuten Antti, tai kaali, mutta suurimman osan sivut ovat tyhjä; niissä ei lue mitään.

Tärkeitä asioita. Muista: tärkeää!



7. Doom Town: laskeuma siinä, mihin mallinukke kaatuu; puku karrella, kaula vapaana

Siskosta on tullut yön hyönteinen, hän mönkii puutarhasta takaisin sisään, takaisin valoon ja avaamme viimeisenä työnämme raskaan piironginlaatikon. Haromme hajamielisesti sen sisältöjä, jossa sama epäjärjestys toistuu kaavalla, joka alkaa muistuttaa järjestystä, kuin fraktaali: kiviä. Kolikoita. Neuloja. Helmiä. Nappeja. Kello. Pieni korurasia, lipas, jonka sisällä sama epäjärjestys toistuu: kiviä, kolikoita. Neuloja. Helmiä. Nappeja. Kello. Pieni muovipurkki, jonka nostan valoon. Kiviä. Vihreät liuskeiset korukivet, yksityisen kupunsa sisässä, omassa eriössään.

Ojennan purkin isäparalle. Hän ottaa sen käteensä, sanoo: *Jaaha, ahaa.*

Mitä sellaisessa tilanteessa oikein tulisi sanoa?

Jaaha, ahaa.

Purkissa lukee minun isoisäni nimi. Sen sisässä ovat hänen sappikivensä. Se on patriarkan fragmentti.

Miten äkillinen, erikoinen asetelma: isäni, jonka isoäitini muovasi sisuksissaan, pitelemässä pikkuisia korukiviä, joita isoisäni saosti sisällään, mustasta sapestaan.

Mitä muutakaan isäparka enää voi? Hän alkaa nauraa. Isänsä siruset käsissään hän nauraa ja nauraa; hän nauraa kuin itkisi.



8. Doom Town: raskas jokin joka valuu lantionpohjan lävitse

Kun lähden isoäidin asunnosta, lähden sieltä viimeistä kertaa. Otan mukaani puusta veistetyyn durianhedelmän, keinomangon,

messinkivirtahevon ja kaikki runokirjat, Lomonosovin posliinivarsan, *Mitä naisten tulisi tietää miehistä*, en tiedä miksi, ja lapsuuskuvia, määrättömästi lapsuuskuvia, joista yhdessä nuolen äitini kättä. Nämä esineet olivat kerran osa isoäitini henkilökohtaista järjestystä, nyt ne saavat sulautua minun elämäni asetelmaan, kunnes seuraavat räjähdykset lähettäisivät ne matkaan taas. Otan vanhan lintukirjan. Sen sisukset tuoksuvat tutulta: kuivat hedelmät, se on isoäitini tuoksu. Isoisästä jäi jäljelle sappikivet mutta entä isoäidistä: tuossa, ehkä, jotakin rasvaa hänestä, hituja, pöly – mistä minä tiedän, antakaa minun kuvitella – hän on ottanut kirjan kahvipöytään tai laiturin päähän, ja valo on haaltanut hänestä kaiken, aurinkohatut ja kaftaanit, hiukset, runot ja linnut, ja hän on pidellyt kirjaa käsissään, tehnyt tuon tahrn, sormillaan, suullaan, se on peräisin hänestä, tuo haju; antakaa minun kuvitella sillä mitä muutakaan hänestä enää on.⁴⁵

⁴⁵ Kaksi huomiota.

1) Tämä essee on kirjoitettu vieretyksin, läheisyyksissä, heijastellen Catherine Malaboun teoksen *Ontology of the Accident. An Essay on Destructive Plasticity* kanssa. Teksti ei sisällä suoria lainauksia, mutta Malaboun esseetä ja sen ajatuksia tuhoisasta plastisuudesta on käytetty sekä inspiraationa että eteenpäinvievänä pohjamateriaalina.

2) Doom Town oli kulissikaupunki Yhdysvalloissa, Nevadan autiomaassa. Se rakennettiin 50-luvulla ydinkokeita varten, ja atomipommin räjäytyksen vaikutuksia urbaaniin ympäristöön testattiin muun muassa mallinukkejen avulla. Mannekiinit olivat valkoihoisia, ne puettiin keskiluokkaisesti, ja aseteltiin ydinperhenormin mukaisiin ryhmiin talojen sisään, kaduille ja autoihin. Oli selvää, millaista järjestystä pyrittiin suojelemaan; keiden selviytymisen tasoa pidettiin testaamisen arvoisena. Mutta juuri tuon järjestyksen he lopulta onnistuivat tuhoamaan. Juuri tuon perheen he päättivät räjäyttää pirstaleiksi.

[numerokirjat 601-603]

601.

näyte XI

oologin muistelmat: nukkuminen ampuhaukan muna tyynyn alla,
siivenmitan päässä mistään todellisesta unesta

602.
rakastaa lintu muovipussiin käärittynä

603.

päästää siivistä irti, tätä käsi on halunnut: käsittää toisin,
silittää vaikka ei saisi

Kiitokset

Antti Salmiselle viisaasta ohjauksesta

K:lle ja V:lle

kaikille rakkaille, kaikista lajeista

Lähdeluettelo

Arendt, Hannah (1963/2006). *Eichmann in Jerusalem - A Report on the Banality of Evil*. London: Penguin Classics.

Breton, André (1924/1970). *Surrealism in manifesti*. Suomentanut Väinö Kirstinä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Taide.

Grönberg, Matti & Kahilainen, Timo & Keskinen, Olli & Silvennoinen, Heikki (1991–2004). *Kummeli* [tv-sarja]. Yle.

Gustafsson, Laura & Haapoja, Terike (2016). *Epäihmisyyden museo*. Viitattu: 3.5.2023 museumofnonhumanity.org/info

Hall, G. Stanley & Allin, Arthur (1897). The psychology of tickling, laughing and the comic. *The American Journal of Psychology*. 9 (1): 1–42.

Hallikainen, Niko (2021). *Kanjoni*. Helsinki: Otava.

Haraway, Donna (1989). *Primate Visions: Gender, Race, and Nature in the World of Modern Science*. New York: Routledge.

Haraway, Donna (1992). The Promises of Monsters: A Regenerative Politics for Inappropriate/d Others. Teoksessa Grossberg, L., Nelson, C., Treichler, P.A. (toim.): *Cultural Studies*. New York: Routledge.

Jackson, Peter (2001). *Taru Sormusten Herrasta: Sormuksen ritarit* [elokuva]. Uusi-Seelanti&Yhdysvallat: New Line Cinema.

K

Kaitaro, Timo (2001). *Runous, raivo, rakkaus. Johdatus surrealismiin*. Helsinki: Gaudeamus.

Kundera, Milan (1984): *Olemisen sietämätön keveys*. Suomentanut Kirsti Siraste. E-kirja, 2022. Helsinki: WSOY.

Laboria Cuboniks (2015/2020). Xenofeministinen manifesti. Suomentanut Haglund, Mia & Hirvonen, Iida Sofia & Purokuru, Pontus & Roiha, Taija. Zelda. Viitattu: 20.4.2023.
www.zelda.fi/articles/xenofeministinen-manifesti

Leopold, David (2022). Alienation. Stanford Encyclopedia of Philosophy. Viitattu 23.4.2023.
plato.stanford.edu/entries/alienation

Malabou, Catherine (2009/2012). *Ontology of the Accident. An Essay on Destructive Plasticity*. Translated by Carolyn Shread. Cambridge: Polity Press.

Midjourney-käyttöohje. Viitattu 2.5.2023.
docs.midjourney.com/docs/chaos

Muurimaa, Kristo & Kerola, Juho (2018). *Eläintehtaat*. Helsinki: Into.

Neruda, Pablo (1972). *Andien mainingit*. Suomentanut Pentti Saaritsa. Helsinki: Tammi.

Nylén, Antti (2018). *Häviö*. Helsinki: Kosmos.

Rauma, Iida (2022). *Hävitys – tapauskertomus*. Helsinki: Siltala.

Remarque, Erich Maria (1929/2022). *Länsirintamalta ei mitään uutta*. Suomentanut: Armas Hämäläinen. Helsinki: WSOY.

Saari, Stina (2018). *Änimling*. Helsinki: Teos.

Šklovski, Viktor (1917). Taiteesta – keinona. Suomentanut Timo Suni. Teoksessa Pesonen, Pekka & Suni, Timo (toim.)(2001). *Venäläinen formalismi. Antologia*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

V

yamatorisan. Viitattu 3.10.2022. www.instagram.com/yamatorisan

Kuvaliite

Kansi & s. 3: Kirjoittajan kuvaama.

s. 16: Alkuperäinen kuvalähde: Oikeutta eläimille.

www.flickr.com/photos/oikeuttaelaimille/16396444306/in/album-72157650589868821

Kirjoittajan muokkaama.

s. 19: Tekoäly Midjourneyn avulla tuotettu kuva.

s. 24: Lähde: Clip Art Library.

clipart-library.com/newimages/mermaid-clipart-2.jpg

s. 27: Kaksi ensimmäistä kuvaa tekoäly Dall-E Minin avulla tuotettuja kuvia.

Alin kuva sotaneurootikosta, kuvaaja tuntematon.

Lähde: Wellcome Collection.

wellcomecollection.org/works/v75rnjra

s. 42: Tekoäly Dall-E Minin avulla tuotettu kuva.

s. 46: Tekoäly Midjourneyn avulla tuotettu kuva.

s. 49: Tekoäly Midjourney, Dall-E ja Dall-E Minin avulla tuotettuja kuvia.

s. 68: Lähde: atomicarchive.com.

<https://www.atomicarchive.com/science/effects/blast-wave.html>

s. 71: Lähde: Bettman Archives.

www.bygonely.com/operation-doorstep-1953

s. 72, 74, 75, 77, 80, 81: Lähde: Loomis Dean/The LIFE Picture Collection/Shutterstock

www.life.com/history/nevada-a-bomb-test



**TAIDE-
YLIOPISTO** ✕